

MESTARI NYKE

ROMAANI, MERKKITEOS

MAIJU LASSILA

KUSTANNUSOSAKEYHTIÖ OTAVA
HELSINGISSÄ

MESTARI NYKE

Algotin Antola
MAIJU LASSILA

MESTARI NYKE

ROMAANI, MERKKITEOS

HELSINGISSÄ
KUSTANNUSOSAKEYHTIÖ OTAVA

Kustannusosakeyhtiö Otavan
kirjapaino, Helsingissä, 1917

KUSTANTAJALLE.

Nimilehdellä olen sanan »Kertomus» muuttanut sanoiksi »Romaani, merkkiteos». Voitte sen korjata semmoiseksi kuin haluatte, esim. lyhentämällä, jos se »merkkiteos» tuntuu tarpeettomalta ilmoitukselta, kun kaikki muutenkin lienevät siinä suhteessa yhtä mieltä minun itseni kanssa ja kun kiitoksen kuuluu pitävän seistä vasta lopussa, niin epäkäytännöllistä kuin se järjestys onkin.

Kunnioittaen

MAIJU LASSILA.

I

Nykäsen talo oli Suomen tyypillisimpiä taloja. Kun matkustaja lähestyi sitä Rytövaarasta päin kesäiseen aikaan, ilmestyi tuo talo viimeiseen tienmutkaan päästyä lihaviiden lehtojen keskeltä ja pikku vaarojen välistä supisuomalaisena, harmaat, maalaamattomat rakennukset joskaan eivät aivan ränsistyneinä, niin kuitenkin jo pitkän iän harmaa leima hartioilla. Mäkirinteiset, pienoiset pellot, monen miespolven korjailemat pisteaidat ja sauna ja riihi, jotka elonkorjuun aikoina purkivat harmaata savuansa tyyneen kesäiseen ilmaan rauhallisina kuin kaksi aikansa kuluksi tupruttelevaa vanhaa neitsytsisarusta, — kaikki se, asustuneena siihen lihavahkojen pihapuiden rauhaan, oli kuin noiden sauna- ja riihisavujen kautta elon ja elämän saaneen Suomen kuva, kuva josta, ollakseen täydellinen, ei puuttunut mitään, edel-

lyttäen että talon emäntä, Kainostiina, ei ollut unohtanut pistää pitkävartista uuniluutaa tuvan ovipieleen pystyyn, luuta ylöspäin, ja ripustaa lauvantaisin pihamaalle kuivamaan ja tuuleentumaan joko hamettaan tai sitten talon ainoaa riepumattoa.

Mutta ennen kaikkea pisti tulijan silmiin sitenkin miltei aina talonsa rappusilla seisova talon ainoa perillinen ja nyt, isänsä kuoltua, jo sen isäntä, neljännellä vuodella oleva pikku Nyke eli Mestari Nyke, kuten häntä yleensä nimitettiin. Hän seisoksi siinä rappusilla tietoisena, ikäänkuin äkeänä ja pulleana koko maailmalle, seisoksi isävainajan iso, vanha lierihattu syvällä päässä ja seurana ainainen toverinsa, pikkuinen penikka-mainen narttukoira Sissu, joka oli hänelle yhtä uskollinen ja altis kuin hän siihen kiintynyt.

Niinpä tänäänkin. Oli poutainen, tyynen-tyyni päivä. Nyt ei tosin ollut lauvantaipäivä, eikä pihamaalla siis riippunut hametta eikä riepumattoakaan, mutta uutisriihi lämpisi, rauhallisena nousi sen savu, maton ja hameen asemesta riippuivat pihamaan nuoralla Nyken housut, ja Nyke seisoi rappusilla tavallistakin mahtavampana ja äkeämpänä, kun tienmutkasta alkoi

taloa lähestyä Havukan Taavetti, vanhahko äijä, selässä iso virsukimppu. Hän oli virsumestari, käveli teoksiaan kauppaamassa ja niillä retkilänsä välitoimikseen puuhaili puhemiehenä, naitteli leskiä ja semmoisia neitoja, jotka eivät olleet omalla suloudellaan, ilman puhemiehen apua, onnistuneet pääsemään etäältä katsoen aina ihaan avio-onneen. Häinkin huomasi oitis tuon talonsa rappusilla nyt niin vihastuneena seisovan pikku isännän.

Mutta ei hän siitä näystä sen enempää välittänyt. Seisköön. Ukko jatkoi rauhallisena lähenemistänsä.

*

Sillä pikku Nykellä olikin nyt erikoisempi syy vihaan ja ynseyteen. Kuten sanottu riippuivat nuoralla kuivamassa hänen housunsa. Ne olivat hänen ensimmäisensä. Vasta tänä aamuna hän oli saanut ensi kertaa nuo miehenmerkit jalkaansa, ja oitis oli hänelle sattunut herttainen vahinko: hän oli liannut nuo samaiset housunsa, miehenmerkkinsä, sanoisinko lippunsa. Se oli ollut vain semmoinen viaton vahinko, joka tekee lapset,

etenkin poikalapset, kaikkine toiminensa herttaiseksi ja luo noihin miehen ensimmäisiin edesottamiin housuissansa ja siten koko miehen ja mestarin olemukseen hymyilevän runouden hiljaista, kotoista hohdetta. Lyhyesti sanoen se oli ollut vain semmoinen vahinko, pikku »haaveri», jommoisella jokainen mies tervehtii tuota miehuutensa kunniakasta, kaksilahkeista lippua, ensimmäisiä housujansa. Mutta äiti oli siitä silloin kiukustunut, jopa uhannut antaa pikku mestarille vitsaa, pukenut sitten toiset housut mestarin jalkaan, pessyt nuo pilatut. Ja siksi ne nyt riippuivat nuoralla ja siitä vastoinikäymisestä Nyken erikoisempi äkä.

Niin. Ja siksipä hän piti tavallista vihaisemmin silmällä virsumestari Havukan verkkaista tuloa. Ukko saapui pihalle, piikkopaidan rinta leveähköltä auki, ryntäät hikisenä. Ensin hän siinä pihalla aikoi jotain tarkastaa, mutta kun ei osunut silmiin mitään tarkastettavan arvoista, niin kiintyi ajatus jotenkuten, irtonaisesti vain, niihin kuivamassa oleviin Nyken pikku housuihin. Ei hän niitä erin tarkkaillut, mutta kun ne olivat niin pienet, niin hän tuli itsekseen arvelleeksi:

»Kenenkähän housut ne ovat nuo?»

Hän aikoi hellittää virsutaakkansa, mutta sitten kohauttikin sitä vain ylemmä ja kysäistä hoihkasi siellä rappusilla vihoittelevalta Nykeltä:

»Kenenkä housut ne nämä ovat? Tommoiset töpöt?»

Ei hän alkuaan ollut aikonut sitä erin tärkeänä asiana kysyä; olipahan vain siinä kesäpäivän rauhassa tullut hoihkaisseeksi, mutta kun Nyken vastausta ei kuulunut, niin hän siitä aivan huomaamattansa kiintyi asiaan syvemmältä ja, miten lie ollut, ikäänkuin tuli ärtyneeksi ja toisti milteipä äkeällä hoihkaisulla:

»Häh, poika?... Niin että kenenkä housut nämä ovat?»

Mutta Nyke vihastui ja pullistui siitä utelusta, ei vastannut, katsahtaa muljautti vain reuhkaisen hattulierin alta äkäisesti ja ääntä päästämättä poistui mahtavana rappusilta takaisin tupaan. Ukko seisoi hetkisen, pojan poistumista tuskin huomaten. Ajatus irtautui housuista tyyten. Hän kohautti uudelleen virsukimppuaan ylemmä olalle, sylkäistä töpäytti ja halveksiakseen koko asiaa siinä poistuessaan virkkoi itsekseen:

»Olivatpa nuo vaikka kenen! Mokomatkin... Penikan housut!»

Niin hän lähti. Oikeastaan hän oli tullessaan aikonut poiketa tupaan virsujansa tarjoomaan, mutta tämä housuasiala oli siinä kesäpäivän rauhallisessa helteessä sotkenut ajatukset niin, että hän unohti koko sen asian, ja niin jäi taloon poikkeaminen siksensä. Matkalla unehtuivat nuo housutkin. Oli helle, tyyni. Vasta Kuittisen mökkiin tultuaan hän muisti ne, kuten pian saamme tietää, uudelleen. Kuittinen, mökin isäntä, tehdä tuherti siinä lepoajanansa lehmänkytkyttä. Mökissä oli yhtä hiljaista ja kesäistä kuin kaikkialla. Ei jaksanut ajatuskaan olla eleillä. Tuskin tajusi mitä kuuli.

»Kytkyttäkö sinä siinä tuherrat?» osui vaimo häneltä peräämään, ei kysyäkseen, vaan siksi että näki ja tajusi miehensä kytkyttä tuhertavan. Kuittinen kyllä tajusi kuulleen eukkonsa kysymyksen, ja hänestä tuntui, kuin siihen olisi vastattava, mutta ei hän vain tullut siinä tuhertaessaan vastanneeksi aikanaan, ennenkuin vaimo jo ehti ääneti poistua tuvasta.

Ja kohta vaimon poistuttua saapui Virsu-Taavetti tuohisine taakkoinensa. Ja kun hän tultuansa nyt laski virsukimppunsa lattialle, niin miten ollakaan eläytyi muisto niistä Nyken omi-

tuisista housuista helteiseen päähän, niin että jo kielellä pyörinyt hyväpäivä-tervehdys tai muu sentapainen muutahti siksi housuasiaksi, ja hän tuli kytkeyttään hartaasti ja ääneti tuhertavalle Kuittiselle ilmoittaneeksi:

»Nykäsen emäntä näkyi pesseen poikansa housut . . . Niin että kai se poika on sitten jo niin etäälle . . . kuin housuihin asti ylennyt.»

Ja taas tajusi Kuittinen kuulleen puheen ja ymmärtäneensä puhutun asian, ja hänestä tuntui, kuin varustautuisi hän siihen vastaamaankin. Mutta se tuherrus ja aherrus ja kesäinen olo sotki ja hidastutti hetkiseksi, varsinkin kun oli kytkeyt- vitsan pää pujotettava kiinteeseen. Vasta sen tehtyään hän joutui valmiiksi, mutta miten ollakaan, tuli housuasian sijasta ilmoittaneeksi sen vaimollensa varatun vastauksen ja asian, puhellen:

»Eukko tässä äsken . . . kysyi että kytkeyttäkö minä teen.»

Mutta kun vitsan pää oli pujoteltu ja kytkeyt jo miltei valmis, niin hän sittenkin terhistyi, ikään- kuin virkistyi sille housupuheelle, tajusi Virsu-Taavetin puhuneen Mestari Nykestä ja siinä työtään lopetellessaan nyt siihen vieraan housupuheeseen vastatakseen ilmoitteli:

»Onhan se aika mestari . . . Nyke-vekara.»

Mutta sittenkin häneltä olisi asia jäänyt siihen, sillä se oli jo juur-juuri päästä pois haihtumaisillansa, mutta eukko palasi nyt tupaan. Ja huomattuaan Virsu-Taavetin olevan vieraana hän toisti kuin sitä tervehtiäkseen taanoisen kysymyksensä asian, puhellen miehensä työstä Virsu-Taavetille:

»Ukko tässä keskellä kesäpäivää . . . Kytkyttä sanoi siinä tekevänsä», valehteli hän ukkonsa sen sanoneen, vaikka ukko oli päinvastoin ollut vaiti.

»Ka . . . Mitäpä tässä», joutui nyt Kuittinen ajoissa asiaan, tapasi penkiltä nysän, imaisi kuin kiireessä savuja. Ei lähtenyt. Nysä oli sammunut. Hän pisti sen yhtä nopeästi takaisin vierelleen penkille ja ilmoitteli nyt eukolleen puheensa jatkoksi:

»Tää Virsu-Taavetti tässä . . . Siitä Mestari Nykestä juttusi.»

Hän oli kyllä aikonut sanoa Virsu-Taavetin jutunneen Nyken housuista eikä itsestään Nykestä, mutta siinä työntuhruussa jäivät housut päähän ja ainoastaan Nyke itse joutui sanoiksi.

Ja siitä sitä nyt lähti eukolta Virsu-Taavetin kanssa juttu Nykestä. Nyke näet, kuten kohta

näemme, oli kylän keskeisin henkilö. Ei siis tarvinnut puheen aihetta muuta kuin sytykkeeksi, niin kohta virisi Nykestä puhe. Ukko Kuittinen itse ei kuitenkaan joutanut puheen kuulemiseen syventymään. Hän tuherti nyt vanhan kyttyen korjaamista vieläkin hartaammin kuin äskeisen uuden tekoa. Kuuli hän kyllä puheen kuin humun ja luuli kuulevansa niiden panettelevan Nykeä, ja uskoen kaiken kuulleensa ja ymmärtäneensä hän tuon puheen ja panettelun jo loputtua tuli sitten, kuin jotain sanoakseen, siinä yhä tuhertaessaan ilmoittaneeksi ajatuksensa, puhellen:

» Ka, osaahan se poika jo toisten asioissa sorkkia . . . Vaikka on vasta pökerö, niin osaa.»

Ei hän sillä erin tosissaan Nykeä morkannut, mutta kun ne toiset siinä kielivät ja kantoivat, niin hänkin siihen joukkoon, osaksi toisten mieliksi, myönsi.

Mutta se varsinainen asia, Virsu-Taavetin ilmoittama housuasiala, oli nyt hänen tajunnastansa hävinnyt tyyten pois.

II

Meidän täytyy tämä luku aloittaa lyhyellä mutta tärkeällä selityksellä.

Sillä Mestari Nykellä oli, kuten yleensä meillä viisailla miehillä, paljon kadehtijoita. Voi sanoa, että hän oli viisaudellaan ärsyttänyt koko maailman viholliseksi. Ollen viisaan Väinämöisen jälkeläinen hän oli oikeastaan jo syntyessään täysiviisas ja taitava mestari. Jo parivuotiaaksi vartuttuaan hän lausui arvelujaan kaikesta, neuvoi ja antoi ohjeita kaikille. Monet vanhemmat mestarit siitä tietysti ajan pitkään loukkaantuivat, sanoivat Nyken pistävän nenänsä kaikkeen, kuten jo ukko Kuittinenkin sillä »sorkkimisella» myönsi. Erityisemmin oli häneen vihastunut ja loukkautunut kylän ikämestari ja saarnamies Syyrakki Kopsa, jota kansan kesken nimitettiin ammat-

tiensa mukaan milloin Saarna-Kopsaksi, milloin Pytty-Syyrakiksi.

Hän oli ahkera kyläsaarnaaja ja taitava mestari mitä kylätaitoon tulee: naperteli väliaikoinaan jos mitä, eukoille maitopyttyjä ja muuta, nikkaroi suurempiakin, oli pyörämestari, oli vuosikausia sommitellut ikiliikkujaa ja oli mestariarvostaan arka, kuten yleensä me suuret mestarit.

Ja niinpä hän oli joutunut pienen Mestari Nyken kanssa ainaiseen ilmiriitaan. Nyke kun alati ja nimenomaan muiden kuullen lausuili hänenkin töistään arvelujansa, esiintyi mestarina, niin se oli alkanut häntä lopulta harmittaa, sitten jo kiukuttaa, ja nyt hän loppujen lopuksi niistä jo usein kimpaantui hillittömänä kuin pinteestään äkkiä laukeava pytyn vanne. Ei sitä jaksanut sietää, että mokoma tenava pisti yhä vain nenänsä kaikkeen, ja ukon äkää lisäsi se, kun hän luuli Nyken tolkuttavan muilta, aikuisilta kuulemiansa. Hän rähähti aina pojalle kuten ärsytetty, ja Nyke puolestaan siitä vihasta yltyi ja ärtyi ja tolkutti uhallakin neuvojansa, ja niin he olivat alati sotalalalla.

Tämä juonen kehittelyksi. Sillä Nyken tietoisuus mestaruudestaan oli kehkeytynyt äidin ja

muiden ainaisista hemmoitteluista. Sillä asiahan oli, kuten yleensä tiedetään, niin, että Nyken isä oli kuollut siinä Nyken syntymäaikoina. Hän oli ollut pyhäkoulumestari, tavallaan siis papillista säätyä. Äiti oli sen johdosta joutunut juomaan monet kahvit pappilassa. Ne hetket olivat olleet hänen elämänsä juhlahetkiä, eikä hän siis ollut koskaan poikennut pappilaan ilman nyyttiä, jossa oli kaikkinaisia maan antimia.

Ja niin oli hänen ja pappilan välille kehkeytynyt henkinen side. Äidistä oli tullut ensin teko-kristitty — pappilan väen mieliksi kun piti yrittää — ja lopulta aivan oikea sanantekijä. Mieheensä kuoltua hän alkoi jo pitää seurojakin, perusteli omaa uskokuntaa, ja hänen korkeimpana toivonaan oli se, että näkisi kerran poikansa Nyken saarnaavan saarnastuolissa oikeana pappina. Niin joutui Nyke äitinsä silmäteräksi. Häntä kasvatettiin kuten Herran lahjaa: hemmoiteltiin, mairiteltiin, ylistettiin viisaaksi, ennustettiin paisuvan pappi. Nyke otti vaarin, kätki sanan ja niin sai hän aikanaan täyden tiedon siitä, että hän on mestari ja viisas mies, ja hänestä tuli jo noin kolmevuotiaana talon kaikkivaltias, oikea mahtimies. Hän, kuten jo sanottu, osasi kaikki, tiesi neuvoa ja

opettaa jokaista. Mestari Nykeksi häntä, kuten jo mainittu, yleensä sanottiinkin, yhdet mielitellen, toiset äkeissään tai pilkalla, toiset hemmoitellakseen poikaa ja ollakseen äidille mieliksi, ja kun akat, varsinkin äidin uskonsisaret, etenkin Pitkä-Liisa ja talon vanha palvelijatar, Nykeen kokonaan kiintynyt Justiitta, aina ja aina äidin mieliksi ja poikaa mairitellakseen kuiskuttivat poikaselle sitä samaa: että Nyke on viisas poika ja että hänestä tulee pappi, niin juurtui se itsetietoisuus pikku mieheen päivä päivältä yhä vain syvemmälle.

»Se poika se lähtee kerran... Lä-ähtee se Nyke-poika... Läh-teel!» kuiskutteli Pitkä-Liisa, tarkoittaen että Nyke lähtee kerran maailmalle saarnaamaan evankeliumia ja viisautta kuten apostoli. Hän haikaili maireaa:

»Lähtee, lähtee, lähtee!... Lähtee se, läh-teel!»

»No jopahan ei! Lähtee se ja viisaat sanat maailmalle paukaa... Läh-teel!» yhtyi mairitteluun Justiitta, ja molemmat eukot olivat aina silloin kuin kaksi munalle kaakattavaa kanaa. Ei siis ihme, että Nyke oli jo hiljaisuudessa hautonut asiaa, valmistautunut lähtemään saarnamatkalle,

paukaamaan ne viisauden suuret sanat ja opetukset maailmalle.

Yksi ainoa häneltä puuttui: hän ei osannut vielä lausua s-äännettä, ja siitä hänelle koitui harmia.

Harmia. Sillä varsinkin renki Lötjönen iski siihen hänen mestaruutensa arkaan paikkaan aina kun vain äidin silmä vältti. Tätä samaista Lötjöstä sanottiin isäntien kesken miesten ensimmäiseksi mitä laiskuuteen tulee, ja hänellä oli suuresta kansallisesta viisaukskysymyksestämme oma ja minun mielestäni vallan kummallinen ja omintakeinen filosofiansa. Hän näet, kuten pyhä Athanasius uskontunnustuksessaan Luojan, jakoi viisauden kolmeen osaan: a) varsinainen eli renkimiehen viisaus ja b) herrasviisaus, johon kuuluvaksi hän, omituista kyllä, laski myöskin talollisten viisauden, sekä c) imeväisten ja ämmäväen viisaus, joista kolmesta hän taas sanoi b- ja c-viisauden olevan yhden ja saman persoonan ja puheli koko siitä herrasviisaudesta että:

»Herrasviisaus on oikeaa viisautta ainoastaan silloin, jos se ymmärtää katua kaikkea, mitä on puhunut ja tehnyt.» Ei hän kyllä sitä puhunut

viisauden itsensä takia puhuaksensa, vaan johtui vain niin filosofeeraamaan niistä Mestari Nyken ja kylän muiden viisasten välisistä kotoisista kinoista puheen aina viritessä. Mutta toisista, varsinkin eräistä miehistä, se tuntui ilkeästi sanotulta, ja niin oli kylässä, juuri tuloksena niistä Mestari Nyken ja muiden mestarien välisistä kinoista, paljon puhetta ja pakinaa, joissa Lötjönen näytteli laiskan viisasta osaa.

Ei niin että Lötjönen olisi siitä renkimiehen eli varsinaisesta viisaudesta numeroa tehnyt ja ylpeillyt. Päinvastoin. Viisaimmillensakin herettyään hän sen hyväksi ja puolesta aina piippusuussa laiskotellessaan todisti että:

»Vaikka eipä sitä renkimiehen viisautta oikeastaan ole olemassakaan . . . siinä merkityksessä nimittäin, että tuhmatkin sen huomaisivat.» Mutta juuri se kainous pisti taas niitä muita viisaita sapelle, sillä he vainusivat siinä piilevän piikin ja pirullisen viisauden n. s. herroja ja talollisia kohtaan, ja monen luullaan katsoneen häntä sen johdosta kieroin silmin. Ei se tosin ollut ilkeää karsautta, eivät kinat ilkeyden kinoja, vaan tervettä ja turmeltumatonta loukkautumista miehen arimman ja kalleimman asian, mestariarvon puolesta.

Oli miten oli. Mutta Nykelle oli Lötjösestä harmia: se näet vaati häntä aina vain sanomaan ässää, ja se myrkytti lopulta koko Nyken elämän.

Nyke-parka! Pikkuinen, penikkamainen koira Sissu oli niinä onnettomuuden hetkinä hänen ainoa lohtunsa. Siitä hän ei koskaan eronnut. He elivät kuin toisiinsa kiinni kasvettuneina.

*

Niinpä nytkin. Kun Nyke Virsu-Taavetista eroon päästäkseen palasi tupaan niistä sen kyselyistä ja ensimmäisiä housujansa kohdanneesta vahingosta vihastuneena, niin siellä loikoili ja imeksi laiskana nysää samainen Lötjönen. Laiskotteli siinä varkein, kun kotosalla ei ollut ketään, ja alkoi oitis taas kiusoittaa Nykeä sillä »ässällä», katsoi ensin pitkään ja lopulta kysyä mukasi laiskasti:

»Housutko sinulla, Nyke, on jo jalassa?» Kiusoittaakseen hän tietysti kysyi. Nyke arvasi hänen ilkeytensä, aavisti hänen kiusoittavan sillä housuja kohdanneella vahingolla, vihastui eikä vastannut. Lopulta Lötjönen kehoitti:

»Sano: housut!»

Ja silloin paisui ja harmistui pikku mies taas lopen ja uhitteli vihaisesti:

»Tanon kyllä . . . Vaikka tata houtut ta-non!»

Hän oli onneton vihasta ja asiasta. Alkoi uusi vaitiolo, sillä Lötjöstä laiskotti ja Nyke ei viitsinyt vihansa takia pitemmälti puhua. Lopulta Lötjönen kuitenkin vakaaksi tekeytyen mukaili:

»Ka . . . Mikäpäsinun on sanoessa housut. Näin rikkaan talon pojan.»

Ja asia näyttikin jo siihen hautautuvan, niin kauan taas oltiin vaiti, mutta lopulta jatkoi taas Lötjönen ilkeyksiään kysyen viattomasti muka:

»Missäs ne sinun aamulliset housusi ovat?»

Ja se oli jo liikaa Nykelle, varsinkin kun sydämellä oli vielä ne Virsu-Taavetin kiusalliset kyselyt samaisista ensimmäisistä housuista, kyselyt, jotka kuten tämäkin Lötjösen kysely olivat tuntuneet sydämettömältä ilkkumiselta hänen vahingolleen. Häneltä pääsi katkera itku, ja poraten ja itkien poistua pullitteli onneton pikku mestari pois tuvasta. Sissu-raukkaan koski pikku isäntänsä onnettomuus. Se lähteä repsutti mukaan osaaottavana, yhtä onnettomana kuin isäntänsäkin. He piiloutuivat navetan ylisille olkiläjään yhteen mykkyrään, ja Nyke itki siinä lopputkunsa onnettomana. Koko isän talo tuntui hänestä vie-

raalta, kylä muukalaisten maalta. Toteutui sana: ei ole kenkään profeetta omalla maallansa.

Ei siis ihme, että pikku mestarissa juurtui yhäkin syvemmälle halu lähteä vieraalle maalle papiksi, saarnaamaan, paukauttamaan suuren viisauden sanan maailmalle.

III

Tänään oli sitten Nyken syntymäpäivä. Neljäs vuosi oli takana. Äiti oli leiponut uutisleipää, ja vehnästaikina kohosi pikku isännän juhlien kunniaksi.

Ja miten omituiselta tuntui nyt äidin mieli. Taas hänelle kangastivat ne ihanat unelmat pojan pappeudesta. Hän oli aivan huomaamattansa, vaistomaisesti, johtunut sille puhumaan Sanasta kuten aikuiselle. Hän oli kehoittanut poikaa elämään kristillisesti, riippumaan kiinni Sanassa, ja siinä leipomispuuhissaan jatkoi sille nyt, puhellen:

»Herran Sana se on meille kuitenkin viisauden alku.»

Kuuli Nyke sen, mutta enemmän hän ajatteli sitä vehnästaikinaa, se kun hänen mielestään kohosi niin liian hitaasti. Puuhaileva äiti jatkoi vakaana:

»Jos meille ei olisi Sanaa annettu, niin vaeltaisimme vielä pakanuuden pimeydessä.»

Mutta saapui toki Pitkä-Liisa, ja niin pääsi Nyke äidin ohjeista rauhaan. Kun näet Liisa peräsi äidiltä, mistä hän puhui, ryhtyi äiti siinä askarrellessaan selittämään asiaa hänelle, puhellen:

»Siitä minä pakanuuden pimeydestä tässä puhun. Että se on niinkuin synkeä yö.»

»No on se», tankkasi Pitkä-Liisa oitis hanakana ja tenäsi:

»Justiisa! Ihan niinkuin yö!»

Hän olikin tullut syntymäpäiväkahvin ja -vehnäsien toivossa ja siksi hän oli nyt näin erikoisemman altis ja hanakka Sanalle. He syventyivät, johtuivat lopulta taas puhumaan Nyken pappeudesta. Ruustinnakin siitä jo oli äidille puhunut. Oli sanonut sitä asiaa katsoneensa korteistakin, panemalla sitä n. s. pitkää pasianssia, ja se oli joka kerta mennyt läpi, vaikka hänellä povatessa oli ollut kaksi peliä kortteja, joten siis Nyken pappeus oli varma. Poika kuunteli puhetta. Pitkä-Liisa yltyi taaskin kuikuttamaan Nyken viisautta. Äidille se oli mieliksi. Mutta ei hän siitä ylpeillyt. Hän kun oli saarnavaimo ja tavallaan jo uskokunnan esivaimo, niin ei hänen sopi-

nut ylpeillä. Päinvastoin. Leipiä uunissa kohen-
nellessaan hän siitä Nyken viisaudesta todisti vain
nöyrästi:

»Tottapa se on Herran tahto . . . Kun Hän on
kerran antanut ihmiselle pään, niin Hän antaa
päässä pidettävänkin.»

»Justiisa! Ihan justiisa», tarrasi Pitkä-Liisa
nopeasti kiinni kuten tuli tappuroihin ja jatkoi,
tenäten:

»Päässä pidettävän. Ja kullekin lajinsa mu-
kaan. Jus-tiisa!» Hän tekeytyi siinä aivan har-
taaksi ja huokasi lopuksi:

»Herra se Salomonillekin suuren viisauden an-
toi.»

Ja sillä hetkellä pikku Nyke oli taas onnel-
linen.

*

Oli.

Mutta oitis taas pimeni poikasen päivä. Hän
oli Sissun keralla tallustellut työväen luo ruispel-
lolle, jossa väki niitteli pientareen äpärikköä.
Renki Lötjönen siinä kulutteli aikaa, ollen
viikatetta hiovinaan, ja kun hänkin tiesi nyt
olevan Nyken syntymäpäivän, niin alkoi oitis taas
sillä ässällä kiusoittaa, nysä ikenessä puhellen:

»No nyt sitä sinäkin, Nyke, osaat jo ässän sanoa... Kun viidennen ikävuoden hartioillesi nostit.»

Siinä sitä siis oltiin! Pikku mestarin ison hattulierin alta välähti jo synkeä katse. Lötjönen laiskotteli hiomistansa, tekeytyi, oli puhuvinaan vakavissaan, kuten aikamiehelle ja, ikäänkuin Nyke muka olisi myöntänyt osaavansa ässän sanoa, jatkoi, kehoitti:

»No, mikäpäsi siinä sitten... Kun kerran osaat, niin paukaa vain ässä pöytään!»

Nyke synkistyi.

»Mutta enpät paukaa!» uhitteli hän ärsytetynä. Lötjönen tarkasti viikatteen terää ja samalla jatkoi entiseen, muka vakaaseen tapaansa puhellen:

»No mitäs sinä siitä viivyttelet?» Hän imaisi suupielisavut ja selitti:

»Se on miehen kuitenkin sanottava ässänsä aikanaan... Ennenkuin parta kasvaa ja suu tarvitaan parempaan... esimerkiksi pusun ottoon», puheli hän siinä laiskan työn suloudessa ja nysäyhä enemmän lerpallaan jatkoi:

»Tahi jos et itse osaa sanoa ässää, niin neuvosit tälle Eroselle konstin, että hän oppisi sanomaan... Eikä taito tuppeensa tukehtuisi.»

»No opetan kyllä ättän... Vaikka mille Elostelle opetan ättän», myrtyi pikku mestari onnettomaksi ja oli valmis opettamaan »ässä»-taidon vaikka koko maailmalle, kaiken uhalla, arvonsa puolesta ärtyneenä, vihastuneena, onnettomana. Hän uhitteli:

»Ja vaikka en mitä otaiti, niin opetan.» Se oli onnettoman umpimähkäistä uhmaa. Kyseessä-oleva työmies Pekka Eronen oli ensi päivää talon töissä, oli vieraspaikkakuntalainen, ei siis tuntenut näitä omituisia kinoja ja siinä niittää homp- siessaan kysyi ihan tosissaan:

»Mitä? ... Niin että eikös se tää pikku isäntä osaa vielä ässää sanoa?»

Mutta siitä Nyke julmistui lopullisesti ja uhitteli onnettomana:

»Mutta otaanpat tanoa... Vaikka tata ättää otaan tanoa.»

Mutta Justiitta toki riensi avuksi, sääli poikaa ja kiirehti sotkemaan, puhellen Nyken mieliksi ihan kuin tosissaan Eroselle:

»Eipä tämä enää mikä pikku mies olekaan. Iso Nyke.»

Ja huomattuaan pikku miehen syvän onnettomuuden, milteipä jo kyyneltyvät vihaiset silmät,

hän säälistä nosti poikasen syliinsä, pyyhki hui-
vinsa kulmalla sen tiukkumaan yrittelevät kyy-
neleet ja hyvitteli, puhellen:

»Nyke-poika se osaa! Vaikka tuhat ässää osaa
Nyke sanoa, mutta se ei sano . . . Jo-han! . . .
Jo-haan se Nyke-poika sanoisi», hyvitteli hän ja
kehaisi: »Mutta kunhan se poika papiksi kerran
lähtee!»

Miten alttiisti antautuikaan pikku isäntä taas
suojaajansa Justiitan valtoihin.

»Lähteehän Nyke papiksi?» jatkoi Justiitta
hellää hyvittelyään, kuten paras äiti.

»Lähtee!» lupasi pikku mies alttiisti, kuten
lupaa itkevä lapsi äidillensä kaikella antaumuk-
sella. Justiitta heltyi lopen, lupsautti aivan pusun
Nyken likaiselle poskelle ja mairitteli:

»Se poika kerran sylkäisee isänsä konnulle ja
lähtee maailmalle papiksi. Ja siellä maailmalla se
Nyke sitten paukaa ässän pöytään . . . Paukaa-
han Nyke?»

»Paukaa», nyyhkytti poikanen. Aivan hän oli
kietaissut pienet kätösensä Justiitan kaulaan ja
hänestä oli turvallista sen sylissä olo. Justiitta-
kin siitä alttiudesta yhäkin hellemmäksi heltyi,
pahastui Lötjöselle ja puheli sille vakaana:

»Ja mitä siitä lapsesta aina kiusaakin.»

Hän laski poikasen maahan, korjaili sen paidan nenäliinaa housuihin. Mieli aivan yleni. Hän jatkoi siinä korjaillessaan, mieli tavallistakin vakaampana:

»Herran Sanassa se meille selkenee viisaus. Niin ässät kuin ärrätkin.»

Mutta Nyken syntymäpäivä-ilot olivat synkistyneet, elämä myrkytetty. Unohtui jo vehnästäikinakin. Kuin väsyneenä hän lähti Sissu-repsunsa kanssa pullittelemaan pois työmaalta. Hän oli joutunut liika nuorena profeetaksi ja tunsikin nyt ja aina sen viran painon ja miten vaikea on olla profeettana isäinsä maalla.

Mutta taas jäivät hänen mieleensä Justiitan sanat: »Sylkäisee isänsä konnulle ja lähtee papiksi maailmalle», ja siitä, nimenomaan siitä sylkäisystä, hän sai uutta virikettä asiallensa. Ja kun Justiitta, kuten äsken äitikin, oli sanonut Herran Sanassa selkenevän ihmiselle sekä ässät että ärrät ja kun hän oli aikoinaan kuullut isävainajansa pyhäkoulussa tavauttavan Isämeidästä: »ii, sano ii, ässä ää sää» ja se oli jäänyt mieleen, niin hän altistui Justiitan opetukselle niin, että päätti etsiä Sanasta tuota viisautta, keinotella sitä tietä

sikeästi, iso hattu päässä, suupielessä makea unenmehu ja Sissu jalkopohjassa käppyrässänsä turvallisenä nukkumassa. Tuli ilta. Verkalleen palaavan karjan kellot soivat rauhallisina. Illan hyttysset survoivat, parvi siellä, toinen täällä kuulaassa iltavalossa kimaltelemassa, mutta yhä nukkui pikku pappi. Hän ei herännyt silloinkaan, kun Justiitta hänen sattumalta löysi, kantoi tupaan ja pani vuoteeseen, jossa väsähtänyt mestari nyt jatkoi sikeääkin sikeämpää viattoman lapsen kesäiltaista unta, suupielessä makea unenmehu ja uskollinen Sissu jalkopohjissa käppyrässä.

*

Se siitä.

Mutta kuten lukija tietää, oli Nyken äidin, Kainostiinan, ja Saarna-Kopsan eli Pytty-Syyrakin välillä riitaa uskonasioista. Kaksi kukkoahan ei ole koskaan sopinut yhteen linnaan, mutta nyt ei siihen mahtunut edes kukko ja kana. Molemmat halusivat vallita seurakuntaa yksin, ja niinpä nousi riita. He alkoivat syytellä toisiaan vääräoppisuudesta, lahkolaisuudesta. Riitaa kiihdytti vielä se seikka, että seurakuntaan oli tullut uusi

pappi, rovastin nuori apulainen, ensimmäinen uusi pappi pariin vuosikymmeneen. Molemmat kyläsaarnaajat kokivat kilpaa kelvata nuorelle pastorille. Kumpikin hänelle koki osoittaa olevansa seurakunnan tärkein uskontekijä, ja se kaikki lietsoi henkeä.

Ja nyt sattui niin omituisesti, että tämä oppiriita heidän välillään nousi siitä, kumpi on suurempi taivaanvaltakunnassa, lapsiko vai aikuinen. Kainostiina saarnasi kirjaimen mukaan, että ainoasti lapset tulevat autuaiksi, sillä hän vetosi Sanan todistukseen — jotta: »Senkaltaisten on taivaanvaltakunta.» Hän selitti sitä saarnoissaan ja ollakseen suorastaan ilkeä miesväelle yleensä ja miesprofeetoille ja varsinkin Pytty-Syyrakille erittäin hän aivan voitonriemulla seurakunnallensa todisti:

»Sillä parran kanssa ei mies kelpaa Herralle, vaan ainoastaan vaimoväelle», ja lisäsi varmuudella:

»Sillä Herra on viisas ja sanoo että: parrallako sinä mies minut petät... tai sillä että parran kavalasti pois ajat.»

Mutta Nykelle ärtynyt Pytty-Syyrakki luuli hänen sillä ilkeydellä ja lasten autuuden ylistämisellä kaiken muun lisäksi itse asiassa kavalasti puo-

lustavan samaisen poikansa viisautta kaikkea sen loukkaamia mestareja, etenkin häntä vastaan. Niin kehittyi uskonriita edelleen. He kävivät jo papille kantelemassa, syyttämässä toisiaan vääräoppisuudesta. Uskokuntakin alkoi jakaantua kahteen leiriin, vaikka yhdessä olisi ollut tilaa kaikille, ja lopulta saarnaili Pytty-Syyrakkikin jo salaisia ilkeyksiä. Kerrankin hän alkoi aineesta: »Nainen vaietkoon seurakunnassa», saarnata tuherti hartaasti ja vastatakseen Kainostiinan taanoiseen pisteliääseen ja ilkeään saarnaan ilkeydellä hän tekaisi itse seuraavat Raamatun sanat, saarnaten:

»Sillä koska vaimo rupiaa ilkiäksi, niin hän lioittaa sanansa sapessa ja jättää puheistansa älyn pois.» Hän saarnasi siitä hartaudella semmoisella, jommoisella ainoastaan helteinen virsuntekijä tuhertaa työtänsä, nenänpäähän hikipisara kihonneena, syventyi ja todisti:

»Sillä vaimo on huono lipsu Herran kädessä.» Hän vetosi elämään, siihen, kuinka isästänsä orvoksi jääneet lapset äitinsä kasvattamina kasvavat kurittomiksi, ja todisti:

»Se vain läpsättää, se lipsu, mutta päistäreiksi ne silti pellavat jäävät.»

Mutta Kainostiinan uskonsisaret saattoivat sen sanoman Kainostiinan tiedoksi. Äiti loukkautui poikansakin puolesta, varustautui vuorostaan Sanalla, ja niin sai uskonriita yhä vain uutta virikettä.

IV

Jonkun verran, oikeastaan paljonkin, oli perää siinä Pytty-Syyrakin ja muiden loukkautuneiden mestarien luulossa, että Nyke heidän taitoansa arvostellessaan tolkuttaa muilta, aikuisilta kuulemiansa. Rajoitettuaahan se oli tietysti vielä Nyken oma ajatusten maailma, joten hänen täytyi jakaa muille toisilta saamaansa. Niinpä hän olikin visusti kuunnellut vanhojen mestarien seläntakaisia arveluja toisistansa, pannut ne mieleensä ja lausuillut niitä ominansa. Sehän se juuri Pytty-Syyrakkiakin eniten harmitti.

Ja kaiken lisäksi uhkasi asian johdosta kehkeytyä kirkollinen pula. Ei papisto, tuskinpa kyläläisetkään, tiennyt että tämän uskonriidan yhtenä salaisena syynä on Mestari Nyke, joka oli julkisuudessa arvostellut Pytty-Syyrakin saarnojakin. Piispantarkastus oli tulossa. Rovasti oli

hakenut Valkealan isopalkkaista rovastinvirkaa, mutta jos ne nyt rupeavat piispalle kantelemaan, että seurakunnassa on päässyt valloille lahkolaisuus, tai ainakin uskonriita, niin hän voi tulla ehdollepanossa syrjäytetyksi. Siitä levottomuus. Papisto neuvotteli.

Mutta rovasti, kuten jo sanottiin, oli saanut uuden apulaisen, pastori Kakkisen. Se tutki asiaa. Ei hän kummankaan opissa huomannut mitään väärää, mutta kiusalliselta kun asia näin piispankäräjien edellä tuntui, niin hän rovastille vakaana puheli:

»Se pitää justeerata yhteen . . . Niiden molempien suunta.»

Ja hän keksi keinon: hän päätti näyttää nuoriitaantuneet saarnaajat keskenänsä. Pitäjässä oli kiertokoulunopettajan paikka avoinna. Pytty-Syyrakin voi ottaa opettajaksi, ja silloin kyllä Kainostiina hänestä huolii. Niin hän päätteli ja ryhtyi puhemiehenä järjestämään asiaa. Rovasti oli rauhan mies. Ei hän kyllä niistä naima-asioista enempiä kuin muustakaan välittänyt, mutta kun ruustinnakin nyt pastorin apuna sitä asiaa hänelle selitteli, niin hän, kuin koko jutusta eroon päästäkseen, mukasi:

»No naittakaa ne sitten!» Hän sytytti pitkävartisen piippunsa, istahti leveään keinutuoliin ja mistään enää enempiä välittämättä lisäsi:

»Tottapahan sitten lakkaavat uskosta riitelemästä. Kun saavat muuta riideltävää.»

Nuoresta pastorista tuntui asia nyt kääntyneen niin hyvännepäin, että hän tuli aivan kiitolliseksi Herralle. Mieli semmoisena hän kristityn nöyryyksellä rovastille puheli, tapaillen:

»Vajavaisiahan me tosin kaikkikin olemme . . . ainakin Herran edessä.» Nuorena pappina hän siinä nöyryydessänsä koki aivan vaistomaisesti samalla kelvata esimiehellensäkin, rovastille ja sen rouvalle, ja ylenti siis mieltänsä yhäkin hartaammaksi ja nöyremmäksi, lisäten:

»Mutta emmehan me avioliittoon mennessämme mitään kadota, vaan löydämme.» Hän puheli sitä oikeastaan tätä kosimispuuhaansa puolustaaksensa. Mutta ei rovasti niistä puheista enää piitannut. Hän näytti nukahtaneen siihen keinutuo-liinsa. Ainoastaan hiljaa savuava piippu ilmoitti hänessä vielä olevan henkeä ja eloa.

Mutta Pytty-Syyrakin ja Kainostiinan avioliitto tuntui pastorista nyt jo päätetyltä asialta.

Ja Pytty-Syyrakilla oli ärtyisyyteensä yleensä muitakin syitä. Hänhän, kuten jo sanottu, oli monet vuodet sommitellut ikiliikkujaa. Ei hän tosin kellekään ilmaissut, että se tekeillä oleva, kaikkien ihmettelemä kummallinen laitos kymmene pyörineen ja vipuinensa on ikiliikkuja, mutta kaikki sen jo arvasivat ja suruttomat ivailivat, puhelivat:

»Pytty-Syyrakki tekee siitä saarnakojetta.»

Sitä hän ei kärsinyt, ja asia teki hänet ärtyisäksi. Kesäisin hän nikkaroi Simo Holpan aitan takana, seinättömässä, mutta katollisessa vajassa. Siellä hän nytkin aherti, sekaisin pyttytyötä ja ikiliikkujaa. Ohi osui ajamaan pastori Kakkinen. Palasi lasta ristimästä ja huomattuaan Pytty-Syyrakin yksin poikkesi vajaan, pannakseen jollain sopivalla sanalla jo sen naima-asian vireille. Hän tervehti, oudosteli ukon ihmeellistä laitosta, sen lukemattomia pyöriä ja pikkurissoja ja vipuja, ja kysyi aivan ihmeissään:

»Mikä tämä on?»

Ja miten ollakaan, niin Syyrakki ei jaksanut nyt hengenmiehen edessä kieroilla ja salailla, vaan ilmaisi hänelle salaisuutensa. Pastori raapi korvallistansa, suinaili laitosta ihmeissään ja kummis-

saan — suinaili ja Syyrakin puuhista oudostuneena peräsi:

»Ja luuletteko, että se rupeaa pyörimään?»

Mutta Syyrakki sai nyt rohkeuden ja todisti:

»Ka mikäs siinä auttaa! Jos Herra kerran lainaa voiman nivusiin.»

Hän tuherti, aherti, kohenteli ihmeen laitoksia, näytteli ja jatkoi:

»Herrassahan se on viisaus eikä meissä... Niin että mistä mikä tulee, niin se tulee», puheli hän ja todisti:

»Kyllä ne Herran voimalla pyörivät isommatkin myllyt.»

Eikä nuori pappi rohennut järkyttää ukon lujaa uskoa Herran voimaan ja viisauteen. Hän vain raappaili ihmeissään ja vastaukseksi tapaili:

»Jaa... Niin, no...»

Ei tiennyt mitä sanoa. Aivan huomaamattansa hän siinä pulassa joutui silloin todistamaan:

»Eihän sitä», todisti hän, »eihän sitä lasta tehdä, se syntyy... Herran lahjana nimittäin.» Ei hän Syyrakin lujan uskon edessä keksinyt muutakaan sanottavaa. Kummankaan huomaamatta saapua pullitteli nyt vajaan Mestari Nyke, jäi katsomaan, tarkkaamaan, tietämättä, että vieras herra oli

pappi. Syyrakki aherti ja tuherti, pani pyöriä pyörimään ja vipuja heilumaan, selitteli, puheli:

»Kun me ihmiset vain ymmärrämme panna vivut ja pyörät oikealle paikalleen, niin kyllä se Herra silloin rientää avuksi ja panee rattaat käymään.»

»Jaa... Kyllähän se Herra on aina läsnä.» Nyke tarkkasi menoa muhkeana, kädet housun taskussa. Pastori jatkoi suinailuaan ja ihmettelystä, puhellen:

»Kyllä siinä on tarvittu työtä ja miettimistä.» Syyrakki siitä ihastui, rohkaistui, kehaisi jo itseänsä, puhellen:

»Tämmöistä ei tehdä yksistään päällä. Tähän tarvitaan sydäntä, ja sitä viisautta, joka on uskossa.»

Pastori huomasi nyt Nyken. Sen omituinen olemus huvitti. Hän kiintyi poikaseen, alkoi sitä hyvitellä, puhellen:

»Osaisitko sinä, pikku mies, tehdä tuommoisen?»

»Otaitin kyllä», vastasi Nyke mahtavasti. Syyrakin uhalla hän sitä uhmasi. »Ja palemman-kin otaiti tehdä vaikka kuka», jatkoi hän uhitteluaan.

Ja siitä se sitten kehkeytyi. Ärtynyttä Syyrakkia harmitti, kun poika morkkasi hänen työtänsä ihan papin kuullen. Hän koki hillitä itseänsä papin takia ja kysyi Nykeltä:

»Mikäs vika sitten minun työssäni on? Kun vaikka kuka osaa paremman tehdä?»

»Vaikka mikä vika on», yltyi Nyke. »Vaikka taalnakoje on . . . Ja vaikka mikä vika on», uhmali hän jo sillä suruttomilta kuulemallansa saarnakojeella. Se se pisti Syyrakkia nyt sapelle, varsinkin kun kuulemassa oli pappi, vieläpä se samainen pappi, jonka suosiota hän Kainostiinan kanssa kilpaa tavoitteli. Pastorikin piti Nyken saarnakoje-puhetta sopimattomana ja asiaa sovittaakseen puheli Syyrakille rauhoittavaa:

»Poika on kai aikuisilta kuullut ja tolkuttaa niitä. Älytön lapsi.»

Mutta se vain pilasi asiaa. Syyrakki jo kimpaantui ja puheli hillitysti, salaharmilla Nykelle:

»Ennenkuin puhut, niin Herran pitäisi sinun kielesi yhdessä asiassa kahleista päästää ja toisessa kahleisiin panna.» Hän pisti sillä kahleista-päästämisellä sitä Nyken ässä-asiaa ja kahleisiin-panemisella hänen älyttömyyttänsä. Kristittynä

ja saarnamiehenä hän koki vieläkin hillitä mieltänsä ja puheli nyt välillä pastorille:

»Meidän aikana miehet kuluttavat viisautensa ja siemenensä . . . Niin että ei ole mitä vakkaan ottaa, kun kylvön aika tulee.»

Mutta sittenkin häntä harmitti pojan loukkaava puhe, niin että hän kimpaantui ja taas tiuskaisi Nykelle äkeän, halveksivan:

»Sinäkin elävä! Ässää vielä säret ja kukkona kieut.»

Nyke-parka! Hän loukkautui, yltyi ja alkoi tolkuttaa uhmailujaan, morkkasi Pytty-Syyrakin työt ja teot ihan kelvottomiksi ja kaiken lopuksi tolkutti Pitkältä-Liisalta kuulemaansa arvostelua Syyrakin saarnoista, uhitellen:

»Ja autuuden atiattakin kun taalnaat, niin tolaat kuin valit luitkekoa.»

Mutta pastori oli saanut kyllänsä, varsinkin kun poika tolkutti pyhästä saarna-asiasta. Ties mitä sopimatonta vielä jatkaa älytön lapsi. Pulasta pelastuakseen hän kiirehti lähtöään. Naimasia jäi alulle panematta. Sitä toimittakseen hän pyysi Syyrakkia poikkeamaan pappilaan.

»Minulla olisi vähän keskusteltavaa», puheli hän. Ja niin poistui. Molempien mestarien

elämä ja olo oli täksi päiväksi myrkytetty. Pytty-Syyrakkia harmitti nyt varsinkin kun Nyke oli hänen saarnojansa arvostellut niin ilkeästi papin kuullen ja pappi sitten vielä käsittänyt niin, että siinä puhuvat lapsen suulla aikuiset. Hänen tähtensä tuntui laskevan.

Niinpä hän papin poistuttua alkoikin siinä harmissaan riidellä Nykelle, vartoi kunnes papin kärrit loittonivat tarpeeksi kauas, sillä ei hän koskaan antautunut muiden kuullen Nyken kanssa syväliseen ilmikinaan. Vasta kärrien loitottua hän alkoi. Hän alkoi hillitysti, kuten kristityn tulee, tuherti ja puheli aluksi vakaasti, aivan kuin aikamiehelle ja vertaisellensa. Hän puheli Nykelle äkkiä:

»Miehen istuin, poika», puheli hän, »miehen istuin on aina korkeammalla kuin itse mies, joka sillä istuu». Miehen ylevyyttä ja ylemmyyttä lapsen verraten hän sillä ylisti ja tenäsi harmissaan halveksivaa:

»Ja sinusta on vielä miehen istuimelle pitkä harppaus. Sillä ei miehen istuin tule miehen tykö.»
Nyke yltyi.

»Mutta tulepat», pani hän kovan kovaa vastaan. He kinasivat hartaasti. Pytty-Syyrakki muuttui

tyyten hyväksi vanhaksi lapseksi, reistasi kiihtyneenä, ylväästi ikiliikkujaansa, ei ollut Nyken uhittelua kuulevinaankaan, vaan ynseili vain:

»Miehen istuin rakennetaan teoista eikä sanoista.»

»Mutta eipät lakenneta.» Molemmat kiihtyivät. Nyke paisui. Taas muisti Pytty-Syyrakki kuin kipeän piston sen, kuinka poika oli papin kuullen soimannut ja halventanut hänen mestarityönsä. Hän harmistui, kimpaantui ja äsähti:

»Mutta osaatkos itse paremman värkin pykätä?»

»No otaan kyllä.»

»Saakelil!»

Hän kiivastui, sieppasi patukan. Pikku mestari kauhistui, sai jalat allensa, syöksyi suin-päin pakkoon, huusi katkeroituneena, onnettomana ja loukattuna. Hän katkeroitui jo nyt koko maailmalle, joka hänen neuvonsa ja viisautensa arvioi niin ynseästi. Housut vain repsasivat takapuolella onnettomina, kun hän katse kiukkuisena ja likaiset kasvot ison hatun alla vihasta paisuneina pullitteli tietä pitkin kotia kohti, pikkuisen jalan tepsutellessa tietä tasaisesti. Ei nyt tehnyt mieli mitään, ei kerrassa mitään.

Mestari-parka! Ja kun Tujusen nelivuotias

poika Jamu tuli tiellä vastaan ja pyysi häntä lähtemään harjoittamaan heidän yhteistä lempipurheiluaan, vetämään Lehikoisen vasikkaa hänestä, niin hän siinä vihasta pulleana ollen kieläytyi.

»Pelkäätkö tinä?» tiedusti silloin Jamu, luullen Nyken arastelevan nyt vasikkaa hännästä vetää, sen isäntä kun oli siitä vihainen. Nyke ylvästyi:

»Mutta en pelkää», uhitteli hän. Hän aivan suuttui ja ynsistyi, katsoi toista silmiin vihaisesti, ja kun niistä Pytty-Syyrakin miehenistuinpuheista oli jäänyt joitakin rippeitä mieleen, niin hän uhmaili:

»Ja vaikka mikä vatikka, ja vaikka mikä miehenittuin, niin en vaan pelkää vatikkaa hännättä vetää.»

Ja miten ollakaan, niin heidän välillensä sukeutui kina. Jamu kiukustui ja haukkui:

»Pytty-Tyylakkikin tanoi, että tinä olet tittamettali ja tälet ättää.» Nyke raivostui, karkasi niskaan.

»Elä pelkele!» huusi Jamu ja iski vastaan. He huusivat ja tappelivat verissä kynsin. Parku ja huuto kuului Malisen pellolle. Luullen isommankin asian olevan tekeillä juoksi kyntämässä oleva

Malinen hätään ja huomattuaan asian näin vähäiseksi syöksyi kyntöpatukka ojona kohti, uhkaillen:

»Ettekö te kehnon elävät siitä kaikkoo . . . Parutte, että koko maailma kaikuu.»

Mutta pojat kipasivat nopeasti kuin nuoli vaa-raa pakoon, kumpikin omalle tahollensa. Vasta kotinsa veräjällä Nyke uskalsi pysähtyä ja huomattuaan, ettei Malista näy ei kuulu takaa ajamassa, hän nyt sai miehen luonnon, nousi miehen istuimelle ja uhitteli Maliselle:

»Tule, pelkele, niin taat!»

Ja kun hän nyt veräjältä kävellä pullitteli polkua myöten pihaan ja pihan halki tupaan, niin hän ei enää elänyt tässä maailmassa, niin täysi ja paisunut ja kaikelle ynseä hän oli. Hän kulkea pökerti kuin koko maailmalle vihastunut mahtimies ja tietoinen iso isäntä, jonka kannattaa pitää kädet mahtavasti housuntaskussa ja antaa kaikkien muiden ymmärtää, että he eivät ole tässä maailmassa häneen verraten muuta kuin pieni ja vähäinen piupau.

V

On kulunut joku päivä.

Kun kesäiltoina lypsyaikaan lähestyi Tahvo Kinnusen pientä, rauhallista taloa, pisti aina ensiksi silmiin joko karjapihasta hiljaa nouseva lehmisavu tai sitten tuvan rappusilla rauhallisena kyyköttävä kissa, joka vartoi maitoansa, ja kuului harras veisuu. Kinnusen vaimo, Mari, oli näet Pytty-Syyrakin uskonsisaria ja veisasi lypsäessään. Hänen talossansa se Syyrakki seurojansa pitikin. Siellä myös asui loisena Virsu-Taavetti, vaikka ei hän erin uskovainen ollut. Tänä iltanakin oli aikomus pitää seurat. Väkeä ei vielä ollut, mutta Syyrakki oli jo edeltäpäin poikennut tupaan, jossa Virsu-Taavetti aherti virsutöissä. Syyrakki ei ollut vielä käynyt pappilassa, ei siis tiennyt naima-asiastansa Mestari Nyken äidin kanssa ja äskeisestä Nyken käytöksestä ärtyneenä

aikoi nyt saarnata voimallisesti tuota hänelle määrättyä morsiantansa vastaan. Sillä äidin hän uskoi olevan Nyken tungettelevien arvostelujen takana. Istuttiin, vaiettiin. Ulkoa kuului lypsämässä olevan Marin harras veisuu. Virsu-Taavetti aherti. Ei siinä ihanan veisuun hartaudessa mieli painunutkaan puheiseksi.

Mutta veisuun lakattua sentään painui. Pytty-Syyrakki näet kysyi silloin Virsu-Taavetilta kuulumisia, ja miten ollakaan, niin Taavetti ei siinä virsuahkeruudessaan muistanut erikoisempia kuulumisia, vaan vastaili:

»Eipä tässä erikoisia.»

Hän pujotteli paulaa virsuun ja sitä ahertaessaan kertoili:

»Kuittinen siinä vain... Poikkesin kerran mökkiin, niin tuli puhuneeksi Nyken housuista... Sanoi että sillä jo ne on.»

Ei hän sitä erin tärkeänä puhunut. Miten lie vain muutoin mieleen osunut. Pytty-Syyrakkia se ei miellyttänyt. Puhe johtui siten taas Mestari Nykeen, hänen kanssaan kilpailevaan mestariin. Kohta puheen alussa työntyi silloin ovesta tupaan itse Nyke. Oli tullut etsimään kylän poikia, vihastui oitis Pytty-Syyrakin nähtyänsä, niis-

kautti, muljautti katseen, jäi ovipieleen vihoittelemaan.

»Ka, tässäpä tää itsekin... Mitäs Nykelle kuuluu?» tuherti Virsu-Taavetti työssänsä. Ei vastausta. Vihainen silmäys vain. Virsu-Taavetti kiintyi yhä syvemmä työhönsä ja samalla jatkoi Nykelle:

»Se Kuittinen se vain kysyi, että joko sinulla on housut. Ne kun siellä nuoralla silloin tuuletuiivat.»

Ja silloin ei Pytty-Syyrakki taas jaksanut sultattaa harmiansa siitä, että pikku mestari oli häntä halventanut papin kuullen. Hän alkoi oitis pistellä, puhellen:

»Parempi olisi ollut panna uhriarkkuun, tai jakaa vaivaisille.»

Sitä housuvaatetta hän tarkoitti, kun se muka oli tuhlettua mitättömän miehen verhoksi. Nyke kyllä aavisti siinä olevan jonkun okaan, mutta vaiken. Syyrakki jatkoi raamatullisesti puhellen:

»Sillä monesti on miehen sääri vähempi kuin sitä verhoava vaate.» Tosi-ilkeydellä hän sitä puheli, vaikka hillitysti. Mutta Nyke suuttui ja uhitteli:

»Mikät tinä itte luulet olevati.» Ja kun hän oli Jamulta kuullut Syyrakin arvostelun hänestä, niin hän nyt mittasi Syyrakille samalla mitalla, uhitellen:

»Titta-mettali!»

Siinä sitä oltiin. Virsu-Taavetti huomasi pojan puhuneen loukkaavasti ja ryhtyi sovittelemaan, puhellen siinä työssään Syyrakille:

»Poika siinä», yritti hän, mutta käänsikin äkkiä toiseksi ja tuohta teroittaessaan kysäisi:

»Niin että miehen säärestäkö sinä, Syyrakki?» höpisi hän sotkeakseen asian ja lisäsi kuin lohdu-tukseksi:

»Mutta onhan se toki mies itse säärensä arvoinen . . . Joskaan ei sääri vaatteen. Kun sitä to-distit.» Asia tuntuikin sillä sotkeutuneen. Virsu-Taavetti vain lisäsi:

»Ja arvo kuin arvo.»

Mutta molempien mestarien mieli oli katke-roitunut, varsinkin Nyken, sillä hän ymmärsi miesten pilkkaavan häntä sillä housuasialla ja sillä vanhalla vahingolla ja kaikella, varsinkin Pytty-Syyrakin, jonka hän vainusi taas kokevan kieltää häneltä koko mestariarvon. Hän, kuten jo sanottu, oli tullut etsimään poikia pelatakseen

niiden kanssa nappipeliä isävainajansa kirkkonutusta varkain ratkomillansa napeilla, joilla hän aikoi voittaa Puputin Vessun vaskiset vanhan sotilaspuvun napit, mutta ei se pelihimokaan nyt enää elähyttänyt. Hän oli paisunut, ja niinpä sukeutui pelin aikana tappelu, jossa Nyke, sen sijaan että olisi voittanut napit, menetti kaksi hammasta ja palata pullitteli kotiin onnettomana, likaisena ja katkerasti parkuen. Äiti oli sillä välin lähtenyt Syyrakin saarnoille, ja Justiitta sai yksin lohdutella onnetonta mestaria. Kainostiina oli lähtenyt Pytty-Syyrakin saarnoille hakeakseen aivan hakemalla uskonriitaa, kukistaakseen sitten viisaudessa hänen kanssaan kilpailevan miesprofeetan.

*

Ja voimallisesti se Syyrakki nyt saarnasikin. Hän saarnata tuherti nimenomaan naisprofeettoja vastaan. Hän alkoi kaukaa, laajasti, alusta.

»Kun esiäitimme Eeva uskoi käärmettä», niin hän alkoi. Hän puhui vaimon herkkäuskoi-suudesta autuuden asiassa, ja Kainostiina arvasi, että se tarkoittaa häntä. Syyrakki sanoi autuuden asiassa tarvittavan vakavuutta ja todisti:

»Mutta vaimo on niinkuin löyly, joka haihattaa, sillä vaimon henki on miehen puoleen.» Hän laajenti nyt saarnaansa, puhui vaimon voimattomuudesta kasvattajana, todistaen:

»Sillä kun käärmeen viettelemä Eeva kasvatti poikansa, niin heistä toinen joutui murhatuksi ja toinen lähti lurjuksena karkuteille. Ja niin ei koko vaimon siemenestä jäänyt maailmaan yhtään miestä.» Niin hän todisti mies- ja naisuvusta. Kainostiina oli jo pariin kertaan yskähdellyt ilkeästi, mutta hillitsi vielä itsensä. Syyrakki jatkoi:

»Mutta oikia mies ei ole koskaan ylpiä, vaan ainoastaan teoissa taidollinen.»

Miten hartaalta, syvälliseltä se tuntuikaan! Uskonveljien sydämet avautuivat. Vaimot nyökkivät hurskaasti. Syyrakki saarnasi nyt kuritta kasvaneita lapsia vastaan, syventyi, jatkoi:

»Ei myös oikia mies ennen aikaansa kukkona kieu, sillä Herra voi astua hänen eteensä ja kysyä siltä ylpiältä: Taidatkos sinä, sanoissasi ylpiä, itsesi oikein mitata? Ja mitäs me silloin vastaamme, jos meillä ei ole miehen taito?» Se oli kysymysten kysymys. Monet ajattelivat vakaina. Syyrakki saarnasi, kuin ei muka mitään erikoista tarkoit-

taisi. Hän syveni yhäti, puhui yhä raamatullisemmin, saarnaten:

»Mutta kun tuvasta nousee savu, niin silloin tietäkää, että vaimo leipoo. Ja niin on syntiinlankeemuksen jälkeen vaimon käsi kaikkialla, niin että koska Herra astuu meidän miesten eteen ja kysyy vakaana: Oletkos sinä itse itsesi edestunonut?, niin mitä me vastaamme silloin?»

Mutta silloin Kainostiina päästi ilkeän naurun. Hän nauraa kikatti hyvin ilkeästi, kuuluvasti ja pitkään. Aivan oudostuttiin. Syntyi vaitiolo. Aluksi Syyrakki hämmentyi, mutta selviytyi pulasta katkaisemalla vaitiolon rauhallisella, lyhyellä:

»Veisatkaamme!»

Ja he veisasivat. He veisasivat hartaasti. Ylinnä muita veisasi Kainostiina, joka veti nyt virttä aivan uhalla, ilkeyksissään, yli muiden. Veisuun tauottua alkoi uusi vaitiolo. Ei hiiskaus-takaan. Harrasta, jumalista äänettömyyttä. Senkin katkaisi Syyrakki, kysäisten äkkiä tyynesti:

»Miksi Saara nauroi?» Hän oli kysyvinään sitä muutoin vain, raamatullisesti puhellakseen, mutta Kainostiina rähähtikin nyt vastaan, ja niin nousi julkinen uskonriita, jota emme kuitenkaan rupea perin pohjin selostamaan. Syvennyttiin siihen

uskonmuodon ytimeen, lasten paremmuuteen vanhojen edellä. Kainostiina kiihtyi.

»Lasten ja imeväisten suusta se totuus kaikuu», kinasi hän Raamattuun vetoamalla. Hän oli jo punainen kasvoiltansa, nousi, varoittikämmensyrjällä ja tankkasi nyt naissuvun puolesta sanankuulijoille kiivaasti:

»Minä sanon teille . . . Mi-nä sa-non teille, että Herran edessä ja kaikkialla istuvat vaimot ja imeväiset samalla istuimella. Niin että kussa naisen ääni kuuluu, niin siitä sanotaan Raamatun sanoilla että: lasten ja imeväisten ääni, eikä vaimon ääni», innostui hän, kiihtyi ja tenäsi:

»Sillä jos Saara ei olisi nauranut, niin tokko olisi ollut lisakkia ja koko Israelin kansaa? Vastaatko puheeseen, Syyrakki?» antoi hän aivan taisteluhaasteen. Sanankuulijat seurasivat menoa vakaina. Kainostiina todisti voittoisen vaimon riemulla:

»Sillä vaimossa ja lapsissa se on viisauden ja kaiken siemen, ja mies on sen hedelmä.»

Eikä Syyrakkikaan osannut nyt äkkiä mitään vastaan sanoa, varsinkin kun se niin tiukasti Raamatun todistukseen vetosi, ja monesta tuntui nyt Kainostiinan usko siltä oikealta ja useat uskoivat

ja kaikki harrastivat taivaan valtakuntaa hartaasti kuin »talosilla-leikkiä» leikkivät lapset. Syyrakki masentui, sittemmin katkeroitui, varustautui uusilla sana-aseilla, ja niin yltyi uskonnoriita. Syyrakki päätti jo käydä papille kantele-
massa siitäkin, että Kainostiina kasvattaa poikaansa kurittomana, ja niin tuli Mestari Nyke virallisestikin sotkeutumaan tähän uskonasiaan.

VI

Tämän seurakunnan rovasti oli oikeastaan maailman suurin rauhan mies. Kun lasta ristittäväksi tuodessa tai muutoin joutui pappilaan poikkeamaan ja silmäsi eteiseen päästyään salin avonaisesta ovesta saliin, näki rovastin aina istuvan leveässä, vanhanaikaisessa keinutuolissa pitkävirtista piippua rauhallisesti polttelemassa. Huomasi, että hän on antanut kaikki asiansa Herran huomaan ja virkatoimensa apulaispapin hoidettaviksi. Ei ainoakaan väre särkenyt hänen kasvojensa ja koko olemuksensa alati tyyntä rauhaa, ja piipustakin nousi vain hiljainen sauhu. Ja jos vielä peremmä silmäsi, huomasi ruustinnan myssy päässä povaavan »pitkää pasianssia», kahvipannu ja rauhallisena kehräävä kissa siinä pelipöydällä kyyköttämässä.

Mutta sitä enemmän oli huolta apulaisella, pastori Kakkisella. Piispantarkastus lähestyi no-

peasti, ja uskonriidasta saapui yhä uhkaavampia huhuja. Ei liioin ollut aikaa puuhata sitä sovittavaa naima-asiaa, ja ujostuttikin tuo puhemiehen toimi näin pappismiestä. Hän valitti jo huoliaan ruustinnalle.

Tämä keksikin nyt neuvon.

»Mutta kuulkaapas, pastori», hoksasi hän äkkiä ja ilmoitti:

»Onhan se Virsu-Taavetti.» Hän kertoili, kuinka se osaa naittaa vaikka kenen ja kelle, kuvaili kuinka Törrösen leski oli käräjäinyt kuusi vuotta ukko Laitisen kanssa kunnianloukkauksesta, eikä jutusta ollut uhannut tulla loppua, mutta Virsu-Taavetti oli silloin yht'äkkiä naittanut nuo käräjäivät lesket keskenänsä, ja juttu oli kuitattu.

»Kyllä se Taavetti naittaa», vakuutti hän pastorille. Pastori mielistyi neuvoon. Ja kun Virsu-Taavetti nyt kuleksi kirkonkylällä jalkineitaan kaupitsemassa, huusi hän sen kansliaan, osti näön vuoksi parin virsuja ja valehteli:

»Tohveleikseni olen näitä jo halunnut pitkät ajat.» Taavetti mielistyi kaupasta. Pastori koki kavalasti johtaa asiaa, ettei voitaisi sanoa hänen olevan moisessa puuhassa mukana.

»Tekö, mestari Taavetti, kuulutte olevan hyvä puhemies?» alkoi hän. Taavetti innostui ja ilmoitti komeasti:

»Naitoinhan minä aikoinaan senkin Kovasimen rikkaan lesken . . . Ja on tainnut sattua muitakin.» Sillä ei hän yleensä ääneensä kehunut, papille vielä vähemmän. Pastori johti taitavasti edelleen. Hän puheli:

»Jaa . . . Siellä teidän kyläkulmalla ei taida ollakaan nykyään naimattomia leskiä.» Hän otti äkkiä kirkonkirjat ja ollen innostuvinaan lausui:

»Jaa, katsotaanpas.» Hän avasi kirkonkirjan umpimähkään ja ihan toisia nimiä tarkkaillen ilmoitteli:

»Eipä todellakaan ole muita kuin tämä . . . emäntä Kainostiina Nykänen ja sitten tämä . . . leskimies Syyrakki Kopsa.» Hän uskoi onnistuneensa alussa oikein ja jatkoi kavalasti, muka viattomasti:

»Mutta se nyt on yleensä avioliitto, kuten kaikki muukin, riippuva Herran tahdosta ja Hänen viisaudestaan . . . eikä miehen.»

Sen myönsi Virsu-Taavettikin, mutta lisäsi:

»Vaikka taas toiselta puolen, niin se on Herran viisaus siinä asiassa enemmän myötä kuin

vastaan . . . Niin että ainoastaan harva mies jak-saa oman viisautensa avulla Paavalin tavoin it-sensä hillitä. Kun se toinen viisaus on myötä.»

Hän puhui sen yksinkertaisella, koruttomalla avomielisyydellä, mutta pastori ei tiennyt mitä siihen sanoa. Hän tapaili:

»Jaa, niin no . . . Herran viisaus on päinvastai-nen kuin miehen . . . ja yleensä ihmisen», tapaili hän.

Mutta löysi hän sitten loppusanatkin ja lisäsi:

»Herran viisauden me näemme maailmassa vasta silloin, kun se jo on valmis ja meidän omassa teossamme toteutunut.»

Ei hän tohtinut enempää puhua, mutta toivoi Virsu-Taavetin tästäkin vihjauksesta ymmärtävän ja älyävän ja vieläkin vihjauksella kehoittaaksensa hän lopetti:

»Meidän ihmisten vain pitää ahkeroida, että se Herran viisaus tulisi meidän kauttamme toteute-tuksi.»

»Ka», myönsi Virsu-Taavetti sen todeksi ja jatkoi:

»Sillä eipähän sitä Herrallakaan taida olla muuta viisautta kuin se, mikä on ihmisen päässä . . . Koskapa ne on, hänenkin, sillä viisau-

della kaikki virsut maailmaan tuherrettava.» Hän puhui sen oikean maalaiskristityn ja alttiin vlrsumestarin antaumuksella, ja hänestä tuntui hyvältä, kun sai papin kanssa keskustella näin toverillisesti autuuden syvällisestä asiasta.

*

Ja ymmärsikin se Virsu-Taavetti. Ei hän tosin vielä pappilassa, mutta kotimatalla, siinä helteistä metsätietä yksin virsukimppu selässä astua humpsuttaessa, alkoi se asia ikäänkuin korvallista syyhyttää. Kai se siksi, ettei ollut muuta ajateltavaa.

»Mitähän se pastori sillä tavalla?» mietiskeli hän, ja vähä vähältä selkeni hänelle kaikki. Hän poikkesi taas Kuittisen mökkiin. Kuittinen vannehti nyt vanhaa korvoa, oli työn tuhruuseen niin syventynyt, että tuskin huomasi Taavetin tuloa. Ei kysynyt kuulumisia, ei mitään.

Eikä Virsu-Taavettikaan tullessaan tervehtinyt. Se naima-asia sitoi ajatukset. Hän tuherti ääneti tupakanpanoa. Vasta pitkän tovin kuluttua Kuittinen katkaisi vaitiolon. Sillä miten liekin, niin siinä tuhertaessa eläytyi nyt mieleen

se Taavetin ammainen puhe niistä Nyken housuista, puhe, johon hän ei silloin ollut tullut vastanneeksi. Nyt vastataksensa hän siinä työtä tuhertaessaan kuin tervehdykseksi kysyi:

»Niin että niistä housuistako sinä silloin puhuit? Että Nykäsen leski on ne jo pojalleen tehnyt?»

Se tuli kuin tilauksesta. Sopi oitis ruveta puhumaan leskestä itsestään, ja niinpä Virsu-Taavetti myöntelikin:

»Housuista», puheli hän, meni siitä oitis asiaan, ilmoittaen:

»Minä oikeastaan vuovaan enemmän itsensä lesken päälle.» Hänestä tuntui tämä alku niin lupaavalta, että hän jo suoraan valehteli, puhellen:

»Se tää uusi pappi minulle siitä leskestä vain arveli, että Pytty-Syyrakki olisi sille sopiva pari.» Hän tiesi Kuittisen olevan Kainostiinan uskonveljiä ja siksi hän alkoi sen välityksellä.

Ja miten ollakaan, niin asia alkoi luistaa kuin itsestään, ainakin tämä alku. Tupaan näet työntyi nyt aivan kuin minun tilauksestani Mestari Nyke, ja eikös Kuittinen siinä korvoaan kopistellessansa silloin äkkiä hänelle puhellut:

»Ka mikäpäsi siinä sitten . . . Saat, Nyke, Syyrakista uuden isän.» Nyke muljautti vihaisesti.

Ei hän tosin näitä isä- ja naima-asioita ymmärtänyt, niin mestari kuin olikin, mutta jo pelkkä Syyrakin nimi oli hänelle kuin pistos.

»Enpät taa itää!» uhmasi hän synkeänä vastaan. Mutta eivät miehet ruvenneet hänen kanssansa kinaamaan, vaan Virsu-Taavetti vain puheli:

»Se ei semmoisessa asiassa lapsen isännyys tehoa.» Hän sytytti piipun ja jatkoi vakaana, kuin vertaiselleen ikämiehelle selitellen:

»Se on se rakkaus semmoinen asia, mitä vaimon kohtaan tulee, että kun se kipuna rupeaa kivistämään, niin kyllä se eukko itse aitansa särkee.» Kuittisellekin hän sitä samalla selitti, ei Nykelle, mutta Nyke luuli ukon puhuvan hänelle ja uhitteli yhä vihaisemmin:

»Mutta en vaan taa Tyylakkia . . . Vaikka miten kipuna kivittäiti, niin en vaan Tyylakkia.»

Mutta hänen maailmansa musteni. Hän oli jo täynnä vihaa, tajuamatta edes sitä, mikä onnettomuus häntä nyt tuon samaisen Syyrakin hahmossa väijyi.

Ja samoihin aikoihin alkoivat taas pappilassakin toiveet pimetä. Uskonsisaret olivat siellä käyneet nuorelta papilta lohdutusta hakemassa ja olivat siellä tulleet puhuneeksi siitäkin, että

Pytty-Syyrakin ja Kainostiinan välillä on oikeastaan Nyke. Vasta nyt sai papisto oikean tiedon asian salaisista syistä, ja pastorista tuntui avio-
liittoasia nyt pimenevän, ja kirkollinen vaara tuntui uhkaavan koko pappilan rauhaa.

*

Sehän oli elokuun, työkuun poutaista aikaa. Väki aherti työmailla. Pihat olivat tyhjinä. Villoittuneet lampaat makasivat aitovierien siimekissä. Kaivonvintit törröttivät yksinäisinä autioissa pihoissa, ja jossain kivijalan kolossa istuksi rauhallinen kissa yksinäisenä.

Ainoastaan siinä Pytty-Syyrakin vajassa oli kopsetta, sillä Syyrakki kopsehti niitä omia töitänsä. Vajan eteen saapui silloin Kuittisen mökiltä palaava Nyke, pysähtyi kuin uhalla, ja taas-kin, kun ketään ei ollut siinä kuulemassa, Pytty-Syyrakki aloitti oitis kinan. Hän lähti kaukaa, tyynesti, peittäen salavihansa. Työtään kopistellen hän pojalle puheli:

»Minä vain tässä arvelin sitä, että mies... tai oikeastaan pieni mies painaa aina omassa puntarissaan liika paljon... Ja enemmän kuin iso.»

Pikku mestari muljautti jo hyvin vihaisen ja epäluuloisen katseen, mutta pysyi vielä vaiti. Ukko ikäänkuin rohkaistui ja kysyi jo:

»Niin että sinäkö sitä, poika, levität minusta jo semmoistakin sanomaa, että minä olen sittamestari? Häh?»

»No olet kyllä!» uhmasi äsken mökillä ärtynyt pikku mestari ja ihan poikkesi vajaan uhmailemaan ja arvostelemaan. Syyrakki hillitsi itseänsä, tekeytyi välinpitämättömäksi, aherti työssään ja jatkoi halveksivasti:

»Luuletkos sinä sitten ja räknäät olevasi isompi mestari? Kun nenääsi jo toisen työhön pistät.»

»No luulen kyllä.»

Uhallakin hän, Syyrakin uhalla. Syyrakki alkoi kimpaantua ja kysyi toistamiseen sen silloisen:

»Mutta osaatkos itse paremman värkin kyhätä? Kun muita neuvot.»

»No otaan kyllä.»

Ukko aivan kuohahti ja vaati tiukasti:

»Mutta todistappas se teossa!»

Hän tiukkasi sitä voitonvarmana, mutta Nyke uhitteli vastaan:

»Mutta enpät toditta teotta.» Hän oli uhmaa täynnä, jatkoi vannoen:

»Vaikka mikä oliti, niin en toditta teotta . . .
Vaikka taatana oliti, niin en toditta teotta.»

Ja silloin ukko taas kimpautui tuosta älyttömästä tolkutuksesta niin, että karahkaa tapaili, ja parkuen täytyi taas onnettoman poikasen paeta tämän hänen isäksensä aiotun saarnamiehen tieltä. Kun hän onnettomana palasi kotiin, oli väki jo tullut työstä. Justiitta latoi tuvassa tuoreita vastoja kylpyä varten, ja äidin vellikattila tuoksui liedellä.

Mutta ei hänestä nyt tuntunut ilta elokuun illalta, ei koti omalta. Hän heittäytyi sänkyyn selällensä ja itkeä porasi siinä minkä jaksoi, täyssissä tamineissa, kotiväkensä kiusaksi. Hän huusi täyttä kurkkua, ja turhaan koki äiti kieltää, turhaan Justiitta mairitella. Hän oli tottunut olemaan isäntä talossa ja porasi uhalla, ja kun Justiitta koki hyvittelä, niin hän siinä selällään huuhtaessaan potkaisi vihaisesti ja vannoi porun seasta:

»Mutta ei vaan Pytty-Tyylakkia! . . . Vaikka taatana, niin ei vaan Tyylakkia! . . . Ja vaikka tylkäiten itäni konnulle, niin ei vaan Tyylakkia.»

Herra siunaa! Eivät ne ymmärtäneet asiaa, eivät sitäkään, että Nyke sillä Justiitalta kuulemallaan isänsä konnulle sylkäisemisellä uhkaa

karata, lähteä kaikkeen maailmaan julistamaan sitä suurta viisauden sanaa, kuten mestarin tulee-kin. Justiitta päivitteli:

»Se on Lötjönen taas narrannut ja kiusannut lasta sillä ässällä.»

Hän suuttui Nyken puolesta Lötjöselle, ja kun hän ulos mentyään näki sen pihamaan nurmikolla laiskana viruvan, niin rähähti sille vihaisesti:

»Nyt ja alkakaakin heretä lasta kiusaamasta, tahi näytän tässä teille kohta jo kuivat leivät.»

Mutta ei Lötjönen viitsinyt olla sitä rähähdystä kuulevinaankaan, sillä hän mietti viitsisikö vielä imaista nysästä savut vai antaisiko sen jo lerpahtaa ikenestä nurmikolle.

VII

Siinä pappilan akkunan alla oli loiva, kalteva pelto, jossa nyt kasvoi hiljainen kaura. Kanslian akkunaan näkyi pellon lävitse sukeltava tie, jota myöten eukot myttyinensä vakaina pappilaan vaelsivat. Monesti oli pastori Kakkinen sitä niiden tulovaellusta akkunasta tarkannut ja hän oli jo tottunut arvaamaan, onko tulijalla mytyssä voihinkki vaiko kastettavaksi tuotava lapsi. Sama se oli hänelle kumpiko siinä oli, mutta muutoin hän vain sitä näkyä seuraeli.

Ja nyt hän huomasi samaista tietä myöten saapuvan Pytty-Syyrakin. Se ei tiennyt vielä naima-asioistansa mitään ja saapui kantelemaan niistä uskonriidoista, tervehti, ja pastori kehoitti istumaan. Syyrakki alkoi valitella.

Mutta pastori koki puhua rauhaa ja sovintoa ja, kuten hän itse sanoi, »justeerata» oppia yhteen.

Hän päätti myös rohkeasti käydä käsiksi niihin mestaruusriitoihin ja sovittaa nämä kaksi mestaria.

»Me olemme kaikki erehtyväisiä.» Niin hän aloitti sovittelut. Pytty-Syyrakki koki kuitenkin jatkaa itsepintaisesti valitteluansa. Hän valitti jo Mestari Nyken kurittomuudesta. Mutta pastori kehoitti antamaan pojalle anteeksi, kärsimään lasta, kuten kristityn tuleekin, ja kun Syyrakki siihen valitti, että Nyke halventaa häntä alati, niin hän ukkoa kavalasti miellyttääksensä puheli:

»Se nyt on aina niin, että koirakaan ei koskaan hauku korkuiseensa, matalaan katajaan, vaan korottaa äänensä korkeimman kuusen latvaan . . . ja siihen, joka jo siellä istuu.»

Ja se puhe alkoi Syyrakkia pehmittää ja taituttaa, ja hän tunsikin jo olevansa se, joka istuu siellä korkeimman kuusen latvassa. Pastori huomasi hänen jo alkavan sulaa ja lausuaksensa nyt sovittelun ja rauhan kaikkein lohdullisimman sanan hän puheli:

»Sillä lapsiahan me oikeastaan olemme kaikki, sekä viisaudessa että varsinkin uskossa ja yleensä kaikessa muussa, paitsi koossa ja iässä ja . . . sano-kaamme nyt . . . virka-arvossa», selitteli hän ja

heittäytyi virka-arvoansa vastaavalla huolimattomuudella keinutuolissa keinuksimaan, sillä hänestä alkoi olo taas tuntua helpommalta. Hän palasi taas siihen uskonasiaan, sovitteli ja lopuksi puheli:

»Pääasiahan meillä täällä ajassa on se, että sydän on hyvä.» Syyrakki masentui. Hän luuli pastorin asettuvan häntä vastaan, Kainostiinan oppia puolustamaan. Hän yskähteli avuttomana.

Mutta pastori jatkoi. Hän vihjaili jo siitä kiertokoulumestarin virasta ja lopulta ilmoitti suoraan:

»Olisi oikeastaan toivottu . . . papiston taholta nimittäin . . . olisi toivottu siihen virkaan teitä, mutta pidettäisiin suotavana, että opettaja olisi perheellinen mies . . . että hänellä olisi kokemusta omien lastensa kasvattajana.»

Ja se muutti Syyrakin mielen. Nyt hän yskähteli neuvottomana aivan toisesta syystä kuin äsken. Pastori keinuili keinutuolissa kuin ajatuksiinsa vaipunut, kehitti asiaa edelleen, puhellen:

»Ja siellä ei taida, siellä teidän kylässä, olla teille sopivaa.» Syyrakki ei tiennyt mitä vastata. Pastori jatkoi, valehteli:

»Päätäten siitä, että se Virsu-Taavetti tässä puheli, että siellä ei ole muita naimattomia leski-vaimoja kun se Nykäsen emäntä . . . jota hän muutoin piti teille sopivana . . .»

Hän oli lopettavinaan siihen ja lausui pikaisesti, kuin välinpitämättömällä äänensävyllä:

»Mutta ne nyt semmoiset asiat yleensä ovat Herran päätöksestä riippuvia.»

Eikä sitä juuri muuta tarvittukaan. Syyrakki hellitti jo uskonriidassa ja puheli vakaana:

»En minä sitä sano.»

Hän yskähti hurskaasti ja jatkoi:

»Minä myönnän, että kaikissa meissä on vika Herran edessä. Jos kellä ei sydämessä, niin ainakin päässä.» Pastori huomasi onnistuneensa. Hän tapaili:

»Niin no.»

Sanoja hän valitsi ja nyt jatkoi:

»Ainoastaan yksihän se on viaton. Nimittäin Herra taivaassa.» Syyrakki aivan sulii. Ja miten ollakaan, niin hän jo katui sitäkin, että oli ollut ynseä Nykelle, josta voi tulla hänelle pojintima, kun kerran pastori on apuna. Hän jo katui hiljaa suuttumuksiansa, mutta koki vielä toki hieman puolustautua, puhellen:

»En minä myös sitäkään . . . Että suuttuisin», puhdistautui hän, jatkaen:

»Mutta sitä sinne korkeimman kuusen latvaan päässyt sentään pysähtyy kuuntelemaan ja joskus äkämystyykin, sillä kirmaisee se toisinaan, kun siellä alhaalla oleva aina niin yletöntä ääntä pitää», selittää tuherti hän ja lopetti:

»On meissä langenneen Aatamin perillisissä sen verran pahaa verta että kimpaantuu . . . Se siellä alhaalla kun niin kovin itseänsä altakuuluttaa.»

Pastori myönteli sen kyllä todeksi, mutta taas sovitteli ja selitteli, puhellen:

»Se kuitenkin Herra armossaan kääntää kaiken hyväksi, niin että se itsensä kuuluttaja tuleekin samalla äänellään ilmoittaneeksi maailmalle, että on täällä paitsi minua toinen vielä tuolla . . . korkeudessa.»

Ja se puhe taas kelpasi ukolle, se »korkeudessa», jota toinen kuuluttaa. Ja kun pastori sitten vieläkin puhui rauhaa ja sopua, niin hän yhäkin vain nöyrtyi ja mielistyi rauhaan ja nyt jo puheli:

»Enkä minä sitäkään sano, että meidän tulee olla taidostamme ylpiät, sillä ei meistä monikaan voi todistaa sitä teossa . . . Että nimittäin olemme

jo mestareja itsensä Herrankin edessä. Sillä tahdon ja todistuksen välillä on iso juopa.»

Ja niin oli sovinto valmis ja Syyrakin avio-liitto sikäli päätetty, kuten Syyrakki itse ja pastori asian nyt ymmärsi. Ja kun Syyrakki sitten poistui, niin tuntui nuoresta papista, kuin olisi koko painostajainen hävinnyt pappilasta, ja jos hän oli tähän asti pelännyt piispankäräjain tuloa, niin hän nyt odotti niitä rauhallisena kuten seurakunnan ihania häitä.

*

Ja hyvillä enteillä se rakkausasia alkoi kehittyä edelleenkin. Virsu-Taavetti kun näet oli näissä asioissa paljon kokenut, niin hän ei yleensä johtanut asiaa pitkillä esivalmistuksilla. Niinpä hän nytkin, Nykäsen taloon tultuansa ja hetkisen emännän kanssa kuulumisista puheltuaan, siinä kahden kesken jäätyä äkkiä ilmoitti:

»Menisi se sinullakin vielä mies.» Kainostiina kyllä esteli, mutta Taavetti sytytti vain piippunsa ja todistaakseen, että kyllä Kainostiina miehen tarvitseisi, ilmoitti:

»Kuvehan se on sinullakin.» Hän meni jo järkiään asiaan, valehteli suoraan ja rohkeasti:

»Minä vain sen vuoksi arvelin, kun se pastori kehoitti minua puhumaan ja sanoi, että tämä Pytty-Syyrakki olisi sopiva pari.»

Mutta ei emäntä aluksi suostunut. Varsinkin sen uskonriidan takia ja kun Pytty-Syyrakki oli loisiväkeä, joskin kohta kylän mestari ja saarnamies. Mutta sitten hän kuuli siitä kiertokoulumes-tarin virasta ja se nosti Syyrakin arvoa. Hän alkoi miettiä asiaa, varsinkin kun Virsu-Taavetti va-lehteli pastorin suorastaan käskeneen häntä puhe-mieheksi.

Ja niinpä hän asian kehityttyä jo kiehautti Virsu-Taavetille kahvit ja itse alkoi sinnepäin puhua, arvellen Taavetille äkkiä muun muassa:

»Kyllähän se todellakin on naiseläjän asia vä-hän niin ... Että köyhältä se yksinmaattava sänky aina naisesta tuntuu. Niin siinä haikailet kuin yksinään jäänyt pappi tyhjässä kirkossa.» Hän tunnusti sen rehellisellä alttiudella ja jatkoi vakaana:

»Se kun on Herra kerran alussa pannut naisen nivuseen semmoisen kipunan, niin ... ei sitä voi mikään uuni itse palamaan pantua tultansa tu-keta.» Sen myönsi Virsu-Taavettikin oikeaksi ja selitti vakaana:

»Se on meillä Herralta kaikki. Sekä nivuset että nivusissa tuli.»

Ei hän sitä kyllä jumalisuudessaan sanonut, vaan muutoin, asian vakavuuden takia.

*

Ja vielä nopeammin suoriutui Virsu-Taavetti Syyrakista. Sitä hän kosikin ihan rutosti, sanoi alkajaisiksi suoraan että:

»Sinä, Syyrakki, olet jo vanha ukko.»

Paras siis jo naida. Asiaa jouduttaakseen hän nyt jo oitis valehteli:

»Se tuo Nykäsen leski sitä minulle vihjaili, että . . . sopisi tuo sinunlainen Syyrakki hänen sänkyynsä iloksi.» Pytty-Syyrakki, jota pastori oli jo tullut kosineeksi, oli tietysti valmis ja kypsä. Hän piti onnenaan ja kunnianaan päästä talollisen lesken mieheksi. Hän puheli omalla tavallaan, ja Virsu-Taavetti asiaa jouduttaakseen kysäisi:

»Lie sinulla vielä vanhaa rakkauttakin tähän leskeen? Sillä ainahan se on miehellä se vakka täynnä . . . kun kopistelee.» Tiesi hän kyllä, että ei sitä erikoisempia ollut, mutta hän kuittasi sen lisäämällä:

»No sitten uutta.» Hän kun oli näissä toimissa niin paljon ahertanut, niin järjesteli asiaa kuten jokapäiväistä askareta. Pytty-Syyrakille alkoi sarastaa uusi elämä. Hän puheli vakain mielin:

»En minä siinä tingi, mikä on oikeaa.»

Hän alistui nyt kaikessa Herran johdettavaksi ja puheli:

»Kun Herra on kerran pannut missä asiassa pyörät paikalleen, niin se liikkuu ikuisesti.»

Siitä ikiliikkujastansa hän oli sen vertauksen ottanut, vaikka Virsu-Taavetti ei sitä tiennyt. Hän jo nöyrtyi, tunnusti:

»Ihmisviisaus sen sijaan on niinkuin tienviittapatsaassa tojotinlauta, jolla on vain halu osoittaa valmista tietä ja neuvoa menijälle että: tuosta sinne ja sinne. — Mutta itse ei kykene menemään, sillä puuttuu taito.» Tulevan pojintimansa viisautta ja mestaruutta hän sittenkin sillä salakavalasti soimasi ja morkkasi, ei omaansa, vaikka olikin jo nöyrtynyt. Hän lisäsi:

»Mutta meneväiset menevät ja sanovat tojotimelle että: taidatkos sinä itse tulla? Ja niin se tojottaa vain iäti.»

Mutta ei Virsu-Taavetti halunnut siihen asiaan nyt syventyä, sytyttää tuhiasi vain nysän ja arveli:

»Minä en yleensä ole sen vilosohveerauksen päälle . . . Minä olen enemmän sen selvän kulun ja tien . . . Niin että sanon vain että: tuu mukaan», puhella tuhrasi hän ja lisäili:

»Sillä tiepatsaan tojotin vilosohveeraa aina sitä samaa että: mene tuonne, sillä en minä osaa itse sinne mennä enkä sinua viedä, sillä minulta puuttuu taito.»

Ja niin oli asia sikäli selvä ja valmis. Pytty-Syyrakki aivan heltyi.

»Mutta mitäpä niistä», puheli hän ja mieliala sittenkin hieman omituiseksi painuneena lopetti:

»Mikä on kerran luotu tojottamaan, niin se osoittakoon. Niin viisauksin kuin tojotin . . . Sillä ei se taito kuitenkaan niissä ole.»

*

Mutta sitten tuli eteen päävastus, Mestari Nyke. Hänhän oli talon isäntä, äidin kaikkivaltias. Äidin suhteen riippui paljon pojan suostumisesta. Niin suuren vallan oli pikku mestari saanut äitiinsä nähden, ja äiti varustautui jo hänelle asiasta puhumaan, kuin pyytääkseen tuota lupaa saada ottaa uusi isä. Tänään oli Nyke ollut poikajoukossa

ja joutunut siellä taas tappeluun. Kylällä näet oli hänen äitiänsä alettu uskottomien kesken haukkua Saarnastiinaksi, ja kun pojat olivat sen hänelle ilmoittaneet, niin hän oli iskenyt äitinsä puolesta kynnet verissä. Se oli ollut ankarimpia tappeluja, mitä kylässä oli tapeltu, eikä Nyke ollut siitä pelastunut aivan ehein nahoin.

Mutta nyt hän oli jo vammoistansa tointunut, tyyntynyt ja jakoi ilojansa ja olojansa ainaisen ystävänsä Sissu-repsun kanssa. Pitkä-Liisa oli kerinnyt lampaat ja istui nyt villavasun edessä ja erotteli mustia villoja valkeista. Äiti oli Nykeä lahjustellakseen paistanut lettuja, ja niitä höyrysi nyt Nyken edessä kokonainen rasvainen vuori. Herra siunaa! Pikku mestari ei ollut koskaan ennen seisonut semmoisessa lettuparatiisissa. Hän pani herkkua pulleaan poskeensa surkeilematta. Äiti puuhasi, paistoi toista lisää. Poikanen tuntuikin nyt pehmeältä. Hän alkoi johtaa asiaa, puhua hurskaalla kavaluudella, lähti kaukaa Vapahtajasta, ollen muka Pitkälle-Liisalle puhelevinaan, ja ilmoitteli:

»Isäpuolihan se Hänelläkin täällä maailmassa oli, mutta ei Hän ylpeillyt, vaan oli kuuliainen.» Sen myönsi Pitkä-Liisakin, ruikuttaen:

»Johan... johan olisi ylpeillyt!» He syven-
tyivät Raamattuun. Ja kaikki näytti lupaavalta.
Mutta kun äiti sitten rohkaistui ja mainitsi jo
Syyrakin nimen, niin pikku mestari siinä lettu-
läjän takana niiskautti pahasti, ja kun äiti jatkoi,
niin hän jo väläytteli hyvinkin vihaisia silmänval-
kuaisia.

Mutta äiti jatkoi rauhallisena puuhaillen.
Nyt hän todisti, muka Pitkälle-Liisalle:

»Ja eikä sitä ihmisen tarvitsekaan ylpeyden
syntiin langeta.»

Mutta poika oli täynnä epäluuloa, jos lettu-
jakin. Hän ärähti jo vihastuneena:

»Mutta talvitteepat langeta.» Siinä sitä siis
oltiin. Turhaan koki äiti ojentaa ja selittää.
Nyke ei tosin tiennyt vieläkään mikä vaara häntä
Syyrakin hahmossa uhkasi, ei ymmärtänyt sitä
isyyttä, mutta hän vainusi yhäkin pahinta ja
suunvuoroa antamatta tolkutti äidin sovitteluyri-
tyksiin samaa umpimähkäistä:

»Ja vaikka mihin tyntiin talvittee langeta.»
Ja vaikka lettuläjä ei ollut vielä puoleksikaan
syöty, niin hän hylkäsi sen, poistui vihaisena, epä-
luuloisena ja Sissu kintereillä repsuttamassa, lähti
pellonpiennarpolkua pitkin kävellä pullittelemaan

leikkuuväen luo työmaalle. Hän kävellä pökelti siinä vihaa täynnä, tasaisesti kuin sikaripökerö, se iso vilttihattu kuin taivas yllä. Työmaalla virui Lötjönen tupakkalevolla. Hän virkistyi pojan tultua niin, että ryhtyi taas sillä ässällä kiusoitamaan, puhellen:

»Nyt sitä sinunkaan, Nyke, ei tarvitse enää ässää säästää.» Ei hän ilkeyksissään sitä, vaan huvikseen. Hän jatkoi:

»Syyrakissakin kun on ässä ihan ensimmäisenä, niin ei ässä lopu talosta, vaikka jo pamautatkin pöytään.» Nyke päisui. Kun Lötjönen yhä jatkoi, niin hän synkistyi ja taas uhmasi vastaan:

»Vaikka mitä ättää oliti, niin otaan tanoa!»

»No lyö sitten lautaan teossa!»

»Mutta enpät lyö!»

Mieleen muistuiivat nekin kinat Syyrakin kanssa ja hän uhitteli:

»Uhallakaan en lyö lautaan teotta!»

Lapsi-parka! Hän lähti pullittelemaan pois samanlaisena pökerösikarina kuin oli saapunutkin. Hän oli jo täysi koko maailmalle, ja kun asiat kehittyivät yhä pahemmiksi ja hän vainusi jotain Syyrakki-vaaraa, niin hän jo niinä synkeytensä hetkinä sitä maailmalle-lähtöään hautoessaan uhkaili:

»Uhallakin tylkäiten itäni konnulle ja kalkaan.»
 Pitkä-Liisa aivan pahastui moisesta ja nuhteli Nykeä, puheli:

»Elä sano, elä sano niin!» Hän varoitti tosisaan, hyvin vakaana, kuten aikuista ja isoa, sillä asia oli hänestä pyhä ja kallis. Hän ruikutti:

»Isän kontu on kallis asia. Ei sille sylkäistä sovi . . . Ei sovi, ei sovi sylkäistä isän maalle!» alentui aivan mieli.

»Mutta topiipat!» Poika vain yltyi. Liisa tuli ihan murheelliseksi. Hänellä ei ollut isän kontua. Hän jos kukaan tiesi siis sen arvon. Mutta Nyke niistä neuvoista vain uhmistui. Joskus hän jo itseksensäkin uhitteli:

»Tylkäiten vaan!»

Ja niin hän valmistui lähteäkseen ensimmäiselle lähetyretkellensä kaikkeen maailmaan. Täällä oli muutoinkin tie tukossa. Kerran hän näet oli yrittänyt saarnata pojille, mutta ne olivat alkaneet riemuissaan ilkamoida ja kuikuttaa ja honottaa virttä, ja vaikka se ei ollut loukkaukseksi tarkoitettu, niin hän oli sittenkin loukkaantunut siitä vakaan asian pilkasta ja aloittanut tappelun, ja siitä asti hän oli ollut sotajalalla kylän poikiakin vastaan.

VIII

Nyt olivat jo rukiit kuhilaalla ja siellä täällä aherti jo vaimo leikkuupuuhissa otrapellon laidassa. Päivät olivat edelleenkin poutaiset ja tyyneet, ja jos nousi kunnaalle, voi nähdä monista uutisriihistä nousevan rauhallisen savun.

Ja hiljaa ja rauhallisesti se kehittyi sekin Kainostiinan ja Pytty-Syyrakin rakkausasia. Uskonriita oli unehtunut. Kainostiina poikkesi jo joskus sinne sulhasensa ikiliikkujavajaan. Sopusuhteisuus ja rauha täytti molempien poven. Nytkin istuksi Kainostiina siellä, ja työtänsä askarteleva Syyrakki puheli kuten aina se, joka katu entisiänsä. Ikiliikkujaa hän siinä kopisteli ja täydensi ja puheli:

»Minä jo silloin sanoin pastorille... se kun tästä asiasta puhui... sanoin, että päässä meillä ihmisillä on suurempi vika kuin sydämessä...

Niin että sitä erehtyy niin opissa kuin elämässäkin!» Kyllä hän muisti, että ei ollut ihan niin sanonut, ei teroittanut sitä pään vikaa erikoisemmin, mutta hän korjasi nyt ajatusta.

»Tässä nyt minäkin», jatkoi hän. Hän muisteli siinä heltyneenä puuhiansa ja jatkoi:

»Olen kopistellut ja yrittänyt yhtä ja toista, mutta ei lyö yhteen.» Kainostiina heltyi, mieli yleni hartaaksi. Hartaana, mieli nöyränä jatkoi kopisteleva ukko:

»Sillä yrittipä sitä ihminen miten suurta viisautta hyvänsä, niin aina siitä työstä se viimeinen ja tärkein nivel puuttuu. Niin että se ei ole täydellinen.»

Uskonasiaa hän sillä puutteellisuudella tarkoitti ja maallisia töitä yleensä, ei erikoisemmin sitä ikiliikkujaansa, vaikka puhe minun mielestäni soveltui siihenkin. Mutta heltynyt Kainostiina lohdutti, puhellen:

»Mutta tottapa Herra sitten sen viimeisen nivelen lainaa, kun on lainannut ensimmäisenkin. Niin että kaikki se on Hänen edessään ja kädessään ikuista.» Niin valmistui kaikki. He ahertivat rakauden asiassa yhtä viattomina lapsina kuin olivat ahertaneet suuressa uskonasiassa, alttiina

asialle, vilpittöminä ja koruttomina, ja naima-asia läheni onnellista loppuratkaisuansa.

Ei tosin niin, ettei siinä olisi ollut vielä välillä paljon yhtä ja vähän toista, kuten rakkauden asiassa tuleekin olla, mutta nekin seikat tuntuivat jo herkeävän olemasta esteenä. Piispankäräjät lähestyivät. Pytty-Syyrakki oli avioliitostansa jo niin varma, että kävi kiittämässä pastoria vaimosta ja sovinnosta ja kaikesta hyvästä. Siinä kiitellessänsä hän tuli puhuneeksi tulevaisuudensuunnitelmistansakin. Hän toivoi nyt, varakkaaksi isännäksi päästyänsä, jaksavansa saada valmiiksi ikiliikkujankin ja puheli siitä asiasta. Pastori kuunteli, ei tiennyt raskisiko ja uskaltaisiko ojentaa.

Mutta sittenkin hän yritti, lausui varovan epäilynsä.

»Niin no», tapaili hän kuin pulassa ja jatkoi:

»Kyllähän se ikiliikkuja olisi hyvä olemassa... Jos se nimittäin rupeaisi pyörimään.» Ja kun Syyrakki nytkin todisti uskovansa, että kyllä se pyörii, jos Herra viisautensa lainaa, niin hän jo hieman rohkeammin kehoitti:

»Mutta jos sittenkin... jos sittenkin... ennenkuin nyt rupeatte työtä jatkamaan, vaikka

hankkisitte siihen insinöörin riitingin... Se olisi silloin varmempaa.» Pytty-Syyrakki ymmärsi sen hieman väärin: luuli pasturin vihjailevan, että hän itse muka ei ole niin taitava mestari, että ei sopisi ottaa vaaria muiden neuvoista, ehkäpä vielä Mestari Nykenkin ohjeista. Hän oli jo hiljaa nyreytyä ja vetosi taas siihen Herran viisauteen, puhellen:

»Sitä viisautta me kyllä kaikkikin tarvitsemme.»

»Niin, niin, no», tarttui silloin pastori jo hyvin nopeasti, milteipä kärsimättömänä keskeyttääksensä, mutta oitis muuttui taas tyyneksi ja rauhoittavasti selitteli:

»Se on kyllä Herran viisaus tarpeen», selitti hän ja lisäsi:

»Mutta se olisi Herrankin viisaudelle toteutumisen ja oikeaan osuminen varmempaa, jos sitäkin varten olisi insinöörin riitinki, jonka mukaan toimisi.»

Ja niinpä ukko taaskin nöyrtyi vähä vähältä ja lopuksi jo puheli ja myönteli:

»En minä sitä kiellä... että ei sopisi kuulla neuvoja muiltakin... ja pieniltäkin», puheli hän ja oikaisi:

»Mutta minä vain sitä, että pienen ei pitäisi puhua koskaan neuvoja itseänsä korkeammalle. Sillä se olisi niinkuin se tienviittapatsaan tojotin neuvoisi menijää että: elä mene omia teitäsi eteenpäin, vaan tule ja jää minun tyköni. Ja silloin se ei liikkuisi ikuisesti, sillä tiepatsaan tojotin on ainoastaan ylpiä altapauhaaja, eikä teossa-todistaja.»

»Niin, niin no!» kuittaili pastori taaskin asian rauhoittelulla ja lopetti:

»Teon todistus on kyllä hyvä itsessänsä, mutta . . . se on moninainen . . . Ellei meillä ole ollut, kuten jo sanoin, insinöörin riitinki Herran viisauden ohjana ja apuna . . .»

Ja niinpä nöyrytyi taaskin ukko siinäkin teon todistuksessa ja kaikessa. Hän syventyi vain rakkauden asiaan, ja niin näyttivät olevan jo häät ovella ja piispankäräjiä odotettiin nyt pappilassa yhäkin rauhallisemmin mielin. Pytty-Syyrakki jutteli jo asiansa Lötjösellekin, se kun oli talon renki, jutteli kuin neuvoa kysyen ja tiedusti:

»Vai mitä sinä tästä kaupasta arvelet?»

»Ka . . . Mitäpäsi siitä», loikoili Lötjönen laiskana ja lisäsi:

»Matamin armostahan se mies muuttuu mestariksi . . . Ei taidon.»

»Ka . . . Emännän nainuthan se aina pitopöydässäkin ylempänä istuu», myönteli Syyrakki alttiisti. Ei hän käsittänyt sitä Lötjösen filosofiassa piilevää moniteräistä renkimiesviisautta, vaan ymmärsi asian omalla tavallansa.

*

Mutta sitä huonommiksi kehkeytyivät Mestari Nyken asiat. Äiti oli hänelle jo puhunut suoraan, että Syyrakista tulee hänelle isä.

»Tarvitsethan sitä sinäkin neuvojan ja ohjaajan», oli hän poikaa sovitellut, mutta poika pani tiukasti vastaan, kinasi:

»Mutta enpät talvitte.» Ja kun asia yhä vain kehittyi, niin pikku mestari paisui vihaiseksi koko maailmalle. Hän haki riitaa kaikkien kanssa ja erittäinkin Syyrakin kanssa. Hän vierautui äidistänsä, ja äitikin jo alkoi vierautua hänestä. Koti muuttui vieraaksi, isän kontu muukalaismaaksi. Oli todellakin aika jo sille sylkäistä.

Ei niin ettei äiti olisi yhäkin jumaloinut poikaansa. Mutta toinen rakkaus vaati osansa. Hän neuvotteli asiasta uskonsisariensa kanssa, ja ne kun

arvasivat hänen halunsa, niin puhuivat sen mukaan, Nykeä vastaan. Pitkä-Liisakin ruikutti:

»Herran tahto. Minkä hän liikkeelle pani, se liikkuu.»

Ja toiset samaa. Lönkkä-Leenakin todisti:

»Ei se kanakaan yhtä munaansa iäti haudo. Niin se Herra sen sääti.» Äiti taipui yhäti, vieraantui pojasta, joskus jo sitä sanalla kovistelikin. Poissa olivat pikku mestarin lettuparatiisit, poissa kaikki entiset onnet, Sissu-repsa oli enää ainoa ilo.

Mestari-parka!

*

Ei siis ihme, että hän aivan hakemalla haki riitaa mestarin maineesta hänen kanssaan kilpaillevan Pytty-Syyrakin kanssa. Nytkin hän oli tallustellut sen ikiliikkujavajalle aivan sitä varten ja oitis aloitti toran, uhitellen sillä aikoja sitten tapahtuneella:

»Mutta todittapat itte teotta!»

Mutta Syyrakki koki hänelle nyt puhua sovintoa, kun kerran oli isintimäksi tulossa. Hän tuherti ja puhui rauhallisena:

»Elä sinä hae riitaa.»

Hän reistaili ikiliikkujan pyöriä, ja kun hänestä tuntui se teon todistuksen vaatiminen häneltä hie-
man sopimattomalta, niin hän, samalla tulevaa
pojintimaansa sovitellakseen, siinä työn tuhruussa
selitti Raamatun sanoilla, puhellen vakavissaan:

»Jos he eivät Moosesta ja profeetoita usko,
niin eivät he myös usko, jos joku kuolleista nousisi
... eli siis teolla todistaisi — sanotaan Sanas-
sakin.»

»Mutta utkoitivatpa», ylti äkämystynyt poika
vastaan ja uhitteli:

»Ja vaikka mitä utkoitivat, jot teolla todit-
taiti.» Hän tolkutti taas kuin älytön, umpimäh-
kään, uhalla, paisui ja uhitteli:

»Ja vaikka mikä todittaiti teolla, niin utkoiti
... Vaikka Mootet ja lohveetat todittaitivat teolla,
niin utkoitivat.»

Hänelle nousi jo harmin itku kurkkuun, ja hän
tenäsi sen itkun seasta onnettomana:

»Ja vaikka taatana todittaiti teolla, niin ut-
koitivat vaan.»

Ja niin kiristyivät kahden mestarin, isintimän
ja pojintiman välit entistäkin kireämmiksi. Virisi
kina. Pytty-Syyrakki tuskastui. Hän valitti jo
asiasta äidille, ilmoittaen:

»Se lentää nenälle.» Hän selosteli jo tätä viimeistä kinaa, puhellen:

»Minä jo hänelle . . . vetosin Mooseksenkin ja profeettain todistukseen ja selitin, että se usko ottaa lujalle . . . se että toinen on meitä itseämme suurempi. Niin että ei siinä aina teonkaan todistus auta», puheli hän vakaana. Mutta kun äiti ja morsian nyt koki sovittaa ja tehdä rauhaa, niin taas hän hiljaa nöyrytyi ja lopulta jo koki itsekin sovittaa, puhellen:

»En minä sitä sano nyt uskonopin vuoksi . . . asettaakseni oman viisauteni ja autuuteni vastoin Sanaa lasten autuutta ylemmä. Minä vain elämään sovellutan.»

Se oli vakavaa puhetta, uskon puhetta. Hän jatkoi:

»Sillä kiitosta ja ylistystähän se Herrakin lasten ja imeväisten suusta odottaa eikä ainaista sormella osoittamista. Sillä emme me sitä rakasta, joka muita aina jyräsi.»

Sehän oli selvästi Sanassa sanottu, se, että Herrakin odottaa kiitosta, ei jyräsimistä, ja että Hän rankaiseekin töittensä laittajat ja napisijat. Ukko jatkoi vakavana, selitti:

»Sillä vaikka kyllä Herra itse myönsi, että ei

Hän mikään ensi luokan mestari ole, koskapa Nooan aikana katui, että oli luonut ihmisen . . . kun työstä tuli pukki . . . niin Hän silti ranskaisi Israelin kansaa, kun se Hänen töitään morkkasi eli laittoi ja napisi. Sillä Hän oli alussa ne työnsä katsonut ja huomannut että: katso, ne olivat kaikki sangen hyvät», todisti hän Raamatulla ja kysäisi tuvassa istuksivalta Lötjöseltä:

»Vai mitä, Lötjönen?»

Ja renki Lötjönenkin todisti:

»Ka», todisti hän laiskuuksissaan ja kuin pastorin puheiden vahvistukseksi lisäili:

»Niin että lapsiahan ne ovat aina isot mestarit asiassansa . . . Ukko-Jumalasta Virsu-Taavettiin ja mestari Nykeen asti . . . Koskapa Ukko-Jumalakin pani kiitoksen seisomaan alussa ja vasta sitten vesitulvassa katui ja huomasi, että olikin tullut pukki», puheli hän imeksien n. s. laiskansavuja.

Asia pani äidin ajattelemaan. Ja kun poikaan eivät tehonneet mitkään neuvot ja varoitukset, kun se niistä päinvastoin yltyi, niin hän koveni sille, ja äidin ja pikku mestarin välille kehittyi ilmi riita ja äiti pohti tätä asiaa hyvin vakaana sekä Syyrakin että muiden uskonveljien kanssa.

Ja nyt läheni Mestari Nyken elämää ratkaiseva hetki nopeasti. Kun hän koki edelleenkin olla kaikkivaltias mestari talossa ja kylässä, niin Pitkä-Liisakin jo alkoi häntä soimata ja ohjata äidin apuna. Hän kuikutti:

»Elämällä, elämällä sitä Nyken pitää todistaa, että Nyke on hyvä poika . . . Ei se riitä, että vain sanoilla sanoo, että Nyke on hyvä. Ei se riitä. Ei se riitä», uikutti hän. Nyke yltyi.

»Mutta liittääpät», — uhmasi hän ja pakeni onnettomana pois talosta. Minne? Sama se. Vastaan tuli Jamu. Se tiesi asiat, ilmoitti:

»Tinä taat Tyylakitta itän.» Nyke vihastui. Jamu jatkoi toverillisesti, kysyi:

»Tiedätkö tinä mikä itä on?» Ei Nyke ollut siitä erin selvillä, vaikenä. Jamu ilmoitti:

»Te on te, joka antaa vittaa.» Muuta ei tarvittu. Nyke karkasi taaskin Jamun niskaan, tappeli hartaasti, sai oman osansa vastaan ja palasi kotiin entistä onnettomampana. Ja kun äiti nyt alkoi häntä neuvoa ja kovistella, niin hän myrtyi sille tyyten, muljautti syvän ja vihaisen katseen ja täynnä vihaa lausui sen muilta kuulemansa haukumanimen:

»Tenkin Taalnattiinal»

Mutta se oli liikaa. Äiti tiesi, että Saarnastiina oli hänen ilkeä, suruttomien keksimä haukkumanimensä. Hän mäikäsi pojan päälakeen semmoisen pääpaukun, että kämmen läjähti. Se oli ensimmäinen kuritus, minkä Nyke oli saanut. Onnettomana, itkien ja parkuen hän poistui koko kartanolta, Sissu-paha onnettomana perässä repsuttamassa, ja nyt hän oli jo lopultakin valmis sylkäisemään isänsä maalle.

*

Niin.

Sillä kun häntä oli sillä pappeudella ja mestaruudella aina hemmoiteltu, niin todellakin oli hänen pikku mielessänsä aina kangastanut samainen pappeuden ihanuus. Ei hän siitä tajunnut muuta kuin sen, että pappi on viisas, muita viisaampi, ja että ainoastaan kirkonkylässä sopii saarnata. Siellä tuntui saarna luistavan aivan itsestään. Kirkonkellot kumahtelivat siellä niin kovin juhlallisesti, ja pappilan viiri ja tapulin torni ja kirkon risti kangastivat ihanina. Toista se on maailma siellä.

Niinpä päättikin pikku mestari nyt karata kodistansa, jossa häntä vainottiin, ja lähteä viisau-

den sanaa ilmoittamaan. Hän oli eilen ratkonut isävainajansa puvun viimeisetkin napit ja menettänyt pelissä kaikki. Ainoastaan kaksi housunappia oli vielä jälellä. Ne hän päätti erojaisiksi lahjoittaa Jamulle, sillä hän halusi sen kanssa sopia tappelunsa. Hän löysi Jamun, antoi lahjansa. He olivat taas parhaita ystävyksiä. Nyke ilmaisi hänelle jo aikomuksensa, ilmoittaen:

»Nyt minä tylkäiten itäni konnulle.» Hän kertoi lähtevänsä papiksi, mutta kielsi Jamua siitä kenellekään puhumasta. Jamu lupasi ja pitikin lupauksensa.

Niin vaelsivat he kirkonkylään johtavaa tietä pitkin. Siinä lähellä oli kodin hakamaan veräjä. He poikkesivat veräjälle, Nyke sylkäistä töpäytti veräjän raosta hakaan ja ilmoitti:

»Nyt te on tylkäitty.»

Sillä hänestä tuntui todellakin se meno kuuluvan asiaan, koskapa Justiitta oli niin sanonut. Hän sanoi hyvästit Jamulle ja lähti Sissuinensa kaikkeen maailmaan, pääsi onnellisesti, kenenkään huomaamatta kirkonkylään, jossa aloitti lähetystyönsä.

Mutta kotona oli iltasella huolta ja hätää. Kadonnutta pikku mestaria etsittiin kaikkialta,

mutta turhaan. Huokailtiin ja haikailtiin. Vaimot itkivät. Puhuttiin jo jostain Jumalan lähettämästä rangaistuksesta, ja äiti katui katkerasti sitä, että oli aamusella antanut pääkakkaran lapselensa.

IX

Kirkonkylässä oli Simunan riihen takana oleva kenttä keväisin pienen väen ainaisena kokouspaikana. Siellä se väki rakenteli tarhoja, pelasi »kenkkaa» ja »nappia», hääri jos mitä. Kumahtelivatpa tapulissa saarnakellot tai ruumiskellot, niin aina siellä vain aherti tämä huoleton pieni väki.

Mutta kesempänä siellä oli tyhjempää. Oli väsyttynyt leikkeihin. Tarhat jäivät yksinäisiksi aholle. Ainoastaan pojat poikkесivat sinne, sillä heillä oli tapana langeta siellä riihen nurkan takana ensi syntiin: varkain tupakoimiseen. Töyryn Aku tosin oli jo ennen langennut, mutta hän kävi siellä varkain jatkamassa, ja niissä puuhissa hän siellä riihellä nytkin aherti.

*

Ja täällä lankesi nyt ensi syntiinsä tämäkin maailmaa vapahtamaan lähtenyt pikku apostoli,

Mestari Nyke. Töyryn Aku tapasi hänet oitis kirkonkylään saavuttua. He ystäväystyivät heti. Aku johti hänet riihelle, tarjosi tupakan, ja Nyke otti ja imaisi. Ei se hänestä erin maistunut, mutta imeksi hän kuitenkin.

Mutta sitten seurustui heidän joukkoonsa vallesmannin pikku tyttönen Sievä. Aku rupesi nyt uudelle ystäväelleen, Nykelle, ylvästelemään taidoillaan. Hän kysäisi:

»Osaatko sinä heittää kärrinpyörää?»

Ei Nyke osannut, vaiken. Aku heitti »kärrinpyörän» ja kysyi voitokkaana:

»Entä kaksinkertaisen neulansilmän, osaatko?» Taas Nyke vaiken. Ja kun Aku yhä vain taitojaan ilmoitteli, niin hän jo kateellisena, aivan ynseänä kysäisi vastaan:

»Otaatko tinä tanoa ättä?»

Ja se oli kysymys. Sekä Aku että varsinkin Sievä oudostuivat, sillä he eivät arvanneet, että se Nyken »ättä» on »ässä». Eivät he olleet moista ihmettä kuulleetkaan. Aku oli voitettu ja peräsi:

»Mikä se ättä on?»

Mutta ei Nyke sanonut. Sievä kävi uteliaaksi. Hän alkoi aivan urkkia, arvaellen:

»Onko se semmoinen kuin kärrinpyörä?»

»Ei.»

»Entäs niinkuin neulansilmä . . . Tai sitten niinkuin kenkka?»

»Ei.»

Hyvä isä! Sievä jatkoi:

»Entäs onko niinkuin . . . vaikka mikä?»

»Ei.»

Sievä pyysi Nykeä sanomaan mikä se on, mutta Nyke ilmoitti rehellisesti:

»Ei titä ottaa tanoa.»

Siinä pulma. Aku ihan mietiksi asiaa. Vähä hänen taitonsa nyt tuntuivat olevan. Ja kun ei muu auttanut, niin Sievä juosta pinkasi uteliaana kysymään asiaa äidiltänsä. Vallesmanni itse istui keinutuolissa ja luki mielenkiinnolla sanomalehteä rouvan siinä kukkia kastellessa. Sievä juoksi huoneeseen aivan hengästyneenä ja alkoi kiireesti perätä:

»Äiti hoi! Tietääkö äiti mikä on ättä?»

Rouva oudostui.

»Mikä ättä?» kysyi hän kummastellen, ja Sievä kiihtyi, aivan tenäsi:

»Ättä, ättä. Oikea ättä.» Rouva oli ihmeissään.

»Mene nyt siitä!» ynsäisi hän ja jatkoi:

»Ei ättä ole mikään. Ei semmoista ole olemassakaan.»

»Mutta onpas!» väitti Sievä tiukasti ja kertoi:

»Yksi poika tietää mikä ättä on.»

»Mene nyt!» oli rouva jo närkeästyvinään, vaikka ei hän tosissaan. Sievä juoksi takaisin Nyken luoriin. Hän oli mielistynyt pikku mestariin, ja he leikkivät riihessä »pappilaa». Sievä oli salaa kähveltänyt äitinsä kaapista ruokaa, ja nyt toimitti pikku apostoli lähetystoimensa papillisimmat tehtävät: söi herttaisen Sievä-ruustinnansa tarjoaman hyvän aterian.

Ja niin tuli pikku pappilaan ilta ja riihi pimeni. Nyke työnsi pehkuja riihen uuniin, kömpi itse Sissunsa kanssa pehkuille ja nukkui nokisessa uunissa turvattuna koko maailmaa vastaan. Kirkonkylässä vain oli taloissa puuhaa ja puhetta ättästä. Siitä ihmeestä oli levinnyt Akun ja Sievän kautta tieto pikkuväelle, ja se väki nyt koki itse arvailla ja toisillansa arvuuttaa ja lopulta aikuisilta kysellä, mikä se ättä on.

Mutta ei vain löytynyt viisasta, joka olisi sen tiennyt.

*

Tuli aamu. Vallesmannille oli tullut sana Nyken häviämisestä ja oli vaadittu panemaan et-

sintä toimeen. Hän olikin jo jättänyt sen järjestämisen siltavoudin huoleksi ja lueskeli itse rauhassa sanomiansa.

Ja taas puuhasi rouva kukkinensa. Aamu-sella oli Sievä vieläkin häneltä perännyt mikä »ättä» on, ja miten ollakaan, niin hän oli vähä vähältä käynyt uteliaaksi. Yhä ja yhä vain johtui ajattelemaan, että mikähän se lasten omi-tuinen »ättä» on.

Ja niinpä hän lopulta ei voinut hillitä herttaista uteliaisuuttansa, vaan kysäisi vallesmannilta:

»Kuule, Adolf! Mikähän ihme se on se lasten 'ättä'? Kun ne sitä hokevat.»

Mutta vallesmänni ei viitsinyt puuttua asiaan, mutisi vain lukiessaan:

»No . . . mitä joutavia! . . . Hulluttelevat vain lapset.»

Mutta kaiken lopuksi alkoi hänkin sitä hiljaa miettiä. Oli lopettanut lukemisen, oli mukava olo. Hän virahiti sohvalle, sytytti sikarin ja loppujen lopuksi kysäisi rouvaltansa:

»Keltä se Sievä on sen 'ättän' kuullut?»

Ei rouva tiennyt, ja niin alkoi asia hiljaa painua mielestä pois.

Nyt oli Nyke jo lähtenyt Sievän mukana riimestä liikkeelle. Hän oli nokinen ja poroinen. Kujasella, lähellä vallesmannin taloa, juosta hulahti yastaan vallesmannin nuori, aina iloinen koira Hula. Sitä huvitti Nyken pikkuinen Sissu, sen pienuus, repsukorvat, omituinen olemus. Aivanpa riemastui Hula.

Ja niinpä se heittäytyi siinä riemun vallassa Sissun parhaaksi ystäväksi, hyppi, haukahteli, hulahteli kuin mikäkin Sissun kimpussa. Sitä iloa!

Mutta Nyke hätäytyi Sissun vuoksi. Ei hän arvannut Hulan riemuitsevan ja leikitsevän, vaan luuli sen aikovan pahaa. Hän heittäytyi tielle pitkäksensä Sissun suojaksi, puristi Sissua rintaansa vasten ja huusi hädissään. Hula siitä vain riemastui. Nyt se ilonsa vallassa tarttui hampain pikku mestarin housuntakuuksiin, nyhti ja retuutti niistä. Nyke itki ja parkui täyttä kurkkua. Sievä hätäytyi.

»Hula! Hula hoi!» koki hän itkeä ja asetella Hulaa. Siinä oli melua, haukuntaa, itkua, porua, Sievän hulatteluja. Rouva juoksi kauhuissaan paikalle, hätäytyi hänkin, koki erottaa Hulaa, torui ja huusi. Siinä oli iso hätä, kokonainen sota. Nyke oli valmis antamaan vaikka henkensä Sis-

sunsa pelastukseksi. Lopulta repesi Nyken housujen takapuoli kokonaan Hulan hampaisiin, ja nytkös Hulalle riemu! Se loikki ja hyppi ja heilautteli sitä hampaissaan repsottavaa housuntakapuolusta ja haukahteli aivan ilon vallassa.

Mutta selvittiin toki. Rouva siivoili parkuvaa mestaria.

»Herra siunaa!» päivitteli hän aivan menehtyneenä. Lopulta häntä huvitti pojan omituinen, likainen olemus ja varsinkin sen nyt paljaana pais-tava viaton takuus ja takana riippuva paidan »nenäliina». Saatuaan itkevät lapsukaiset hieman tyynnytetyiksi hän työnteli mestarin paidan helman jotenkuten housuihin, vei poikasen kotiinsa ja alkoi kysellä Nyken oloja ja asioita. Aluksi se Nyke vierasti, mutta Sievä selitti:

»Se on se poika, joka tietää mikä on ättä.»

»Tämäkö?» Rouva innostui tutkimaan. Saikin hän selville mikä »ättä» on ja huudahti ihmeissään:

»Ässäkö se vain onkin!»

»Ättä!» myönsi itkevä poikanen. Rouva heltyi lopen. Kohta hän sai selville senkin, kuka Nyke on ja mitä varten hän on matkalla. Nyke altistui rouvan ystävydestä kokonaan.

»Ja sitä ässääkö sinä lähdit sanomaan maail-

malle?» hellitteli rouva Nyken puuhista huvitet-
tuna.

»Titä», itkeä pillitti ja uikutti pikku mestari
alttiisti, onnettomana.

»Herra siunaa!» Rouva oli ilon vallassa. Hän
jatko i, kysyi:

»Lähdit sanomaan ässää, mutta et osaa.
Niinkö?»

»Niin», itki poikanen kaikella antaumuksella,
ja nyt rouva hyvitteli ja helli pikku apostolia kuten
ainakin viatonta enkeliä, puhellen hänelle:

»Niin vainenkin, Nyke! Se oli oikein että läh-
dit ässää muille neuvomaan, sillä siemenensä pitää
lmiehen kylvää aikanaan.» Pikku mestari alkoi
niistä hyvittelyistä jo tyyntyä. Kohta levisi ky-
lällekin tieto siitä, mikä oli se ihmeellinen ättä, jolla
oli koko yönseutu päätä vaivattu, ja koko kylällä
oli silloin ilo siitä, että pikku apostoli oli sitten-
kin saanut saarna-aiheensa selväksi selitetyksi.
Asia oli herättänyt yleistä, tosin iloista mielen-
kiintoa. Niinpä Lapurin ukko, vanhaa korvoa
vannehtiessaan, siitä puheli, oikeastaan viisas-
teli, arvellen:

»Ka sittenpä h n taitaa nyt maailma ässän . . .
Kun sen tuli ja osoitti semmoinen mestari, joka ei

itse sitä taida», hän siinä työtä tuhratessaan juustusti ja lisäsi:

»Niin että on siinä pojassa sittenkin mestarin vikaa . . . Kun selvittää senkin, jota ei taida.»

Mutta eukkoväki asettui pikku mestaria puolustamaan, kuten aina vaimot lasta, ja niinpä Lapurin eukko miehensä puheisiin Nyken puolustukseksi ynseili, aivan äkäili:

»Kukahen meistä sitten taitaa», ynseii hän ja jatkoi:

»Niinhän se aina mies . . . Lähtee vain kuin tyhjä löyly haihattamaan ja . . . aikansa haihatettuaan sitten hajoaa ja haihtuu. Ja onpahan tuota silti maailmassa viisautta enemmän kuin niellä jaksaa», puheli hän kuin miessuvulle ja miesviisaudelle äkäillen.

*

Ja nyt alkoivat tapaukset kehittyä nopeasti valtavaa lopputulostansa kohti. Nyke oli jo noudeettu lähetysmatkaltansa kotiin. Äiti oli pukunut hänet lujiin housuihin eikä ollut raskinut erikoisemmin kovetakaan.

Mutta ynseä hän oli nyt pojallensa tämän suuren harminkin tähden. Ja kun ne tuoajat sitten

vielä kertoilivat niistä pikku mestarin vakaista ässä-puuhista, niin suuttunut äiti aivan siunaili ja manaili jo koko miessukuakin siinä yhdessä rysyssä.

»Mutta se on niin että», siunaili hän miessukua, »että mies ilmestyy mieheksi aina ennen aikaansa ja sanoo ässänsä jo ennen sen syntymistä, sillä . . . kukko asettuu aina kutsumatta lukkariksi.»

Hän oli aivan harmistunut, puuhasi töitään aivan kiivaalla touhulla. Nyke oli ensi aluksi arastellut, mutta nyt pahimmasta selvittyänsä ja lujat housut saatuaan hän rohkaistui. Hän meni pihamalle, heittäytyi siellä nurmikolle pitkäksensä ja itkeä porasi täyttä kurkkua. Hän huu i uhalla, ilman asiaa, härnätäkseen koko maailmaa, pakkottaakseen sen kääntämään hellän huomionsa häneen.

Mutta ei. Ei kukaan ollut kuulevinaankaan.

»Antaa huutaa!» ynseili äiti, ja siksi eivät muutkaan rientäneet lohduttamaan. Nyke siitä yltyi, potki vihaisesti ja parkui kuin syötävä.

Kunnes häntä sitten kohtasi vahinko. Se oli semmoinen viaton vahinko, semmoinen, joka tekee pikku lapset ja varsinkin miehenalut niin herttaisen miellyttäviksi ja josta taivaan enkelit-

kin iloitsevat, jos itse ovat vielä viattomia. Hän likasi housunsa.

Ja silloin hän kauhistui, aivan säikähti. Paikalla lakkasi huuto, kuin olisi tulppa suuhun lyöty, sillä kun se vahinko tulla rysähti niin äkkiä ja äänekkäästi, niin hän aivan kauhistui. Hän nousi, synkistyi, seisoi kauhuissaan. Ei auttanut muu kuin lähteä tupaan odottamaan äidin apua. Tuvassa seisoikin Jamu hänen äskeisestä huudostaan aivan pelästyneenä.

Mutta ei hellinnyt Nyken sisu, että olisi avoimesti voinut sanoa asiansa. Hän seisoksi vihastuneena, odotti että muuten huomattaisiin. Mutta kun ei huomattu ja kun sisu ei antanut paremmin ilmoittaa, niin hän lopulta ärähti vihaisesti Jamusta:

»Jamu haitee!»

Turhaan. Ei huomiota. Äiti puuhasi, Lötjön tupakoi. Nyke yltyi. Nyt hän jo aivan ärjäisi:

»No haitee kyllä Jamu!»

Ja silloin äiti huomasi, niiskautti.

»Pojan pahu!» huudahti hän oitis, ja nyt voitti paha luonto äidin hellyyden. Hän sieppasi varvun, kuori pojan ja antoi ensi kerran vitsaa, puhdisti, puki uudet housut ja oli aivan kuohuk-

sissaan. Nyke ei uskaltanut enää toratakaan. Seisoksi vain seinävierellä synkeänä, muljautteli vihaisesti ja niiskautteli itkua hilliten. Äiti touhusi kuohtuneena ja manaili:

»Minä jo arvelin . . . Että mitä se siitä Jamusta siinä!» Hän selosteli sitä tosi kiihkolla ja siinä kiivaasti puuhatessaan ynseili:

»Ja se on sitten vielä papiksi lähtijä! . . . Kun toisen niskaan pahansakin panee. Niin että sillä laillako sinä teossa todistat!» Hän soimasi sitä tosissaan, mutta laiska Lötjönen tarttui asiaan ja selitti:

»Ka niinhän se papin pitääkin: synti pyttyyn ja pytty toisen myttyyn. Kuten evankeliumi käskkee.» Ei hän sitä juuri ilkeyksissään sanonut, mutta hänestä tuntui mukavalta saada sanoa renkimiehen viisaus ja selittää Raamattua. Äiti aivan kiihtyi ja kuohtui, puuhasi että helisi ja aivan kuin ilkkui pojallensa, puhellen:

»Mutta kyllä se paha aina itsensä ilmoittaa . . . Niin että löydetään oikea rikollinen, vaikka se pani sekin pyttynsä toisen myttyyn.»

Mutta Justiitta toki joutui pikku mestarin turvaksi, heltyi sille oitis, kuten paras äiti. Kuultuaan että hänen lemmikkiään on nyt rangaistu,

vieläpä semmoisesta rikoksesta, hän tuli aivan murheelliseksi pikku mestaria sääliessään, pahastui kurittajille ja nureksi surullisena:

»Pienen viat ne aina rangaistaan... vaikka olisivat miten luonnollisia ja tarpeellisia.»

Mutta nuhdellaksensa hän sitä nurkui, vaikka oli itseksensä ja Nykelle nureksivinsä. Hän jatkoi:

»Mutta omalle sielulle kun tulee ihan iäinen vahinko ja vielä joka hetki, niin ei silloin oteta patukkaa, vaan sanotaan vain että: tottapahan se Herra armahtaa... Tai pannaan sitten sielunvihollisen myttyyn ja sanotaan että ... se se rötösti.»

Hän helli, silitteli ja hyväili pikku mestaria, pyyhki sen kyyneleiset, lian tahraamat silmät, puheli ja hyvitteli. Pikku mestari altistui, rauhoittui, ja niin alkoi taas hiljaa taloon rauha palata. Justiitta lupsautti taas poikaselle muiskun, kuten hellän äidin tulee, ja hyvitteli:

»Mutta lapsi vain vahingosta viisastuu ... Viisastuuhän Nyke? Viisastuuko?»

»Viitattuu», lupasi nyhkytyksiänsä lopetteleva pikku mestari alttiisti, ja hänen oli nyt taas hyvä olla.

Ja niin alkoi elämä muutoinkin solua ennallaan. Kun kulki ja taas lähestyi Nykäsen taloa, näki hän Mestari Nyken seisoksivan entistäkin pönäkämpänä talonsa rappusilla, johon näkyi koko maalaiselämän viaton rauha, kuivamaan ripustettu hame, tuuleentuva riepumatto, tietä pitkin taivaltava yksinäinen vaeltaja. Savu nousi ennallaan saunasta ja riihestä, ja tuvassa tuoksuivat äidin makeat lämpimät.

Sillä äiti sai miehen. Pytty-Syyrakki rakenteli nyt ikiliikkujaansa omassa vajassa, Mestari Nyken isintimänä. Heidän välinsä muodostuivat nyt muuttuneissa oloissa hieman toisiksi, varsinkin kun Syyrakin mieltä ja ajatuksia olivat muuttaneet ne pastorin puheet »korkeudessa istujasta» ja »kuuluttajasta». Kina painui nyt hiljaisemmaksi, jopa aivan äänettömäksi altajauhamiseksi, käyttäkseni Syyrakin omaa sanaa.

Niin. Sillä kun Mestari Nyke nyt uusissa oloissa yritteli vielä lausuksia arvelujansa Syyrakin, ikämestarin töistä, niin tämä silloin vain halveksuvasti, ne papin puheet mielessä, äänteli:

»Puhu vain . . . Sillä korkeampaasi sinä kuulutat.»

Ja ties herra mitä tietä pikku mestari liekin

saanut tiedon siitä, että tuo kilpaileva mestari, Pytty-Syyrakki, alkaa käyttää hänen kuulutus-tansa hyväksensä. Justiitta se näet oli kuullut ukon kertoilevan pastorin niin puhuneen, ja silloin hän Nykeänsä hyvitelläkseen mielisteli ja kehoitti:

»Mutta nyt elä sano hänelle enää yhtään sanaa! Ethän sano?»

»En!» lupasi poikanen ja vaikenä siitä päivin uhalla, päätti kukistaa ukon äänettömyydellä, kuten Israel päinvastoin kukisti Jerikon muurit pasuunansa äänellä. Hän vain piti vihaisesti silmällä ukkoa, kierteli alati sen läheisyydessä pulleana, äkäisenä, muljautteli vihaista silmäystä hattulierin alta, yleensä altajauhoi. Siitä levisi tieto kylälle. Lötjönen silloin puheli Nykestä:

»Ka sepä hänkin siitä vahingosta viisastui, niin että pani tukkoon suun . . . Kun sitä ei tiedä mitä siitä tulisi», puheli hän laiskasti ja sillä varsinaisella eli renkimiesviisaudellaan lisäsi:

»Sillä sana ei synny, vaan tehdään, niin että sitä ei ole tekijä varma mikä siitä tulee . . . Kun sen tulemiseksi ei ole enkeli käynyt neitseen tykönä.»

Ja niin oli taas asiasta paljon uutta puhetta kylällä. Tämän vaikenemisen vuoksi puhuttiin siis

nyt Pytty-Syyrakista enemmän kuin koskaan ennen. Hänestä puhuivat kaikki muut paitsi Nyke, joka vaikenemisellansa kuoppaa kaivaessaan tuli nostaneeksi ukkoa kuusen latvaan näkyville. Mutta hän vaikenä, vaikenä toivorikkaana ja uhallakin, ja Lötjönen sanoi, että Nyke nyt tappaa tyhjällä.

Mutta kaikesta huolimatta Pytty-Syyrakki eli, sillä: »Huonossa mestarissa ja laiassa kissassa on henki sitkeässä ... Yhtä sitkeässä kuin tärkeätoimisessa laihaan kissan kukistajassa tappamis-halu» — puheli siitä asiasta renkimies Lötjönen taas sitä varsinaista eli renkimiesviisauttansa, enkä minä tiedä, olisiko edullisempaa se sovelluttaa vaiko olla sovelluttamatta meihin hyviin mestareihin ja meidän sitkeäaatteisiin kissankukistajiimme.

Mutta muuttunut hän, Pytty-Syyrakki, tosin hieman oli, jopa paljonkin muuttunut pastorin puheiden ja arvoasemansa takia. Ei hän nyt enää puhunut pojintimallensa erin sen mestariarvoa alentavia, vaan puheli:

»Minä olen Herran avulla oppinut säästämään sanojani lähimmäisen suhteen», ja lisäili:

»Sillä miehelle on pahinta pippuria oikea tieto itsestänsä.»

Säälistä pojintimaansa kohtaan hän siis siitä nyt vaikeni, sitä hän tarkoitti. Samoin hän oli, ja taaskin suureksi osaksi pastorin puheiden johdosta, hieman muuttanut mieltänsä uskonopissakin ja kaikessa, sillä hän koki olla pastorille mieliksi jo pelkästä kiitollisuudesta. Nyt hän jo osaksi saarnaili, varovasti tosin ja itse asiassa pojintimaansa altajauhaaksensa, teon todistusta vastaan. Tänäänkin oli seurat, ja hän saarnasi, puhui:

»Sillä tosin teon todistus on aina oikea, mutta se voi myös olla meille vaarallinen vierasmies, sillä se voi todistaa sekä vastaan että myötä.» Se oli hyvin vakava saarna. Harvoin oli Syyrakki niin syvällisen vakaalla äänellä saarnannut. Hän puhui hengen uudistuksesta ja jatkoi:

»Sillä me puhumme omaamme, mutta teon todistus profeteeraa itsensä kautta ja todistaa ainoastaan sen, että meillä ihmisillä on suu viisaampi kuin käsi ja pää. Niin että huokiampi on olla profeetta sanoissa kuin teoissa.» Ja niin pitkälti, hartaasti ja vakaasti. Eivät ne kuulijat tosin tienneet mitä hän sillä tarkoitti. Mestari Nykenkö teon todistusta vaiko omaansa tai sitten kaikkia yleensä, tai ei mitään erityistä. Mutta he altistuivat sillekin saarnalle ja heillä oli rauhaisa ja hyvä olo,

ja renki Lötjönen arveli, että se saarna teon todistuksesta soveltui Syyrakin ikiliikkujaankin, ja sanoi:

»Viisauden, ollakseen oikeaa viisautta, pitää varoa, ettei joutuisi teolla todistamaan.» Ei hän sillä kyllä ketään varoittanut eikä sitä erin tosissaan puhunut, mutta sanoi vain muutoin, käyttääksensä taaskin sitä varsinaista eli renkimiehen viisautta.

Mutta mestarin henki ei ollut onneksi lakannut kummastakaan, ei Nykestä eikä Syyrakista. Aina vain pihisi pientä kinaa, kun Nyke lausuili arvelujansa, mutta se meni jo elämän särpimenä.

Ja tänään sitten tapahtui ratkaiseva käänne Syyrakin ikiliikkujan kohtalossa. Talon silppukoneeseen tarvittiin uusi n. s. huimapyörä, ja kun ei ollut aikaa sitä tehdä ja ikiliikkujassa oli eräs siihen tarpeeseen sopiva pyörä, niin ukko päätti sen irroittaa ja asettaa silppukoneeseen. Niin alkoi ikiliikkuja pala palalta ikuisen liikuntonsa maailman suuressa taloudessa, ja toiset arvelivat, että se oli tuon samaisen ikiliikkujan ulkonaisen olemuksen lopun alku.

Sitä pyörää ukko nyt irroitteli, ja Nyke ja Virsu-Taavetti katselivat menoa. Virsu-Taavetti silloin arveli Syyrakin mieliksi sen liikkujasta:

»On se hyvästi ajateltu ja tehty värkki . . . Kun vain Herra voiman lainaa, niin ei siinä puutteellisuus näy!»

Mutta silloin puhkesi Nyke, jätti tyhjällä tappamisen, sai hengen ja puhelahjan. Lötjösen sanojen mukaan hänelle tuli nyt suuvahinko, sillä kehumisista kateellisena hän nyt sittenkin väitti vastaan ilmoittaen:

»Eipät ole hyvätti tehty.»

Ei Syyrakki häneen nyt suuttunut, mutta nyreytyi kuitenkin ja kysyi:

»No mitenkäs sen sitten pitäisi olla tehty? Että se olisi puutteeton?»

Ja silloin lopultakin Mestari Nyke lausui siinä isänsä konnalla sen saman viisauden, jota hän oli lähtenyt sanomaan kaikessa maailmassa silloin kun sylkäisi isänsä konnulle. Hattu syvällä päässä, pönäkkänä, kädet housuntaskuissa seisten hän mestarin tietoisuudella tyhjensi yhdellä iskulla kaiken profeetallisen viisauden, lausui ainoan oikean viisauden ja neuvon sanan, sanan, jota enempää ei neuvo ole voinut koskaan lausua. Hän lausui pönäkkänä:

»Te pitää olla tehty toితella tavalla.»

Viime vuonna ilmestyi:

Maiju Lassila

Kuolleista herännyt

Seikkailukertomus eli etsijän tarina.

»Maiju Lassilan ansiot ilmenevät tässä teoksessa kaikessa loistossaan. Lukija seuraa suuremmoisella nautinnolla Jönni Lumperin jännittäviä seikkailuja ja niitä lukemattomia, hullunkurisia pulia, joihin hän itse joutuu ja muita saattaa. Niille, jotka haluavat parantaa satunnaista huonoa tuultaan tahi väsymystään virkistävällä naurulla, on Lassilan kirja mitä suositeltavin.»
(Tri Mikko W. Erich Turun Sanomissa.)

Hinta 3: 50. Saatavana kirjakaupoista ja meidän maaseutuasiamiehiltämme.

Kustannusosakeyhtiö Otava.

Hinta 2: 75.